
Džemaluddin Ebu-l-Feredž ibnu-l-Dževzi
HASAN EL-BASRI
Savjeti o moralu, skromnosti i
pobožnosti

Hasan el-Basri, savjeti o moralu, skromnosti i pobožnosti

Džemaluddin Ebu-l-Feredž ibnu-l-Dževzi

Prijevod: Semir Rebronja

HASAN EL-BASRI

Savjeti o moralu, skromnosti i pobožnosti

Imam Džemaluddin Ebu-l-Feredž ibnu-l-Dževzi

Predgovor izdavača

Neka je hvala Uzvišenom Allahu, Gospodaru svijetova i neka je Allahov salavat i selam na posljednjeg Allahovog poslanika, Njegovog miljenika i odabranika Muhammeda, s.a.v.s., njegovu porodicu, ashabe i sve sljedbenike do Sudnjega dana.

Edukativni centar "Ebu Hanife" je u prioritete svog izdavalaštva uvrstio značajna djela islamske klasične misli. Knjiga *Hasan el-Basri – savjeti o moralu, skromnosti i pobožnosti* islamskog klasika Džemaludina Ebu-l-Feredža ibnu-l-Dževzije, predstavlja jednu od najljepših knjiga, riznicu savjeta o moralu, skromnosti i pobožnosti jednog od najpoznatijih tabi'ina Hasana el-Basrije.

Ova knjiga je prva u nizu u ediciji *Čišćenje duše* kroz koju ćemo prezentovati nekoliko najznačajnijih djela islamskih klasika koji su pisali na temu duhovnog uzdizanja i oplemenjivanja ličnosti.

Sa zadovoljstvom vam predajemo prvu knjigu u nizu uz dovu Uzvišenom Allahu da obilatom nagradom nagradi sve one koji su uložili svoj trud, zalaganje, znanje i imetak da ovo djelo dopre do nas.

Molimo Uzvišenog Allaha da nam oprosti sve nedostatke i mahane koje su propust naših ruku a koje su se eventualno potkrale u štampanom prijevodu ovog djela.

U Novom Pazaru, decembar, 2013.

Redakcija

Predgovor

U ime Allaha Milostivog i Samilosnog, i na Njega se oslanjam

Hvala Allahu, Jedinom, Koji zaslužuje hvale i pohvale, Jedinom kome one priliče, hvale i pohvale koje je On, Uzvišeni samo za Sebe izdvojio i Svojim stvorenjima ih obaveznim učinio, On je Prvi, bez početka, Posljednji, bez kraja, ništa nije kao On, On sve čuje i sve vidi.

Svjedočim da nema drugog božanstva osim Allaha, Jednog i Jedinog, Koji nema sudruga. Svjedočim da je Muhammed, s.a.v.s., Allahov rob i poslanik, poslat s uputom i Pravom vjerom, da bi je uzdigao iznad svih ostalih vjera, makar to i ne bilo pravo mušricima.

Krenuo sam u sakupljanje onoga što si ti želio, nastojao i trudio se sakupiti, u sakupljanje onoga što je bilo razbacano po različitim knjigama, a što je vezano za bonton, skromnost i pobožnost Hasana b. el-Hasana el-Basrija, r.h. Poslušao sam te tvoje želje i sakupio sve ono što mi je bilo u mogućnosti, želeći time ispuniti tvoje želje i izvršiti svoju dužnost prema tebi, a od Allaha pomoć tražim, On mi je dovoljan i divan je On zaštitnik!

Ono što sam u ovoj knjizi sabrao, podijelio sam na osam poglavlja:

Prvo poglavlje: O njegovom odgoju, postupcima i

djelima;

Drugo poglavlje: O moralu i plemenitom ahlaku;

Treće poglavlje: Rječite mudrosti i savjeti;

Četvrto poglavlje: Prijekor prema dunjaluku i zabrana vezivanja za dunjaluk;

Peto poglavlje: Mudrostima i savjetima vezani za učenje Kur'ana;

Šesto poglavlje: O isigfaru i dovama, kao i zabrani pretvaranja i licemjerstva;

Sedmo poglavlje: O njegovim prepiskama i savjetima vladarima i namjesnicima;

Osmo poglavlje: Savjeti i mudrosti o različitim stvarima

Prvo poglavlje

O njegovom porijeklu, postupcima i djelima

Njegovo ime je Hasan b. Ebi-l-Hasan el-Basri.[1] Njegov otac bio je oslobođeni rob jednog ensarije, a majka oslobođena robinja Poslanikove, s.a.v.s., supruge Ummu Seleme, r.a.

U njenoj sobi je odrastao, ona ga je zadajala i kroz mlijeko ga napajala svojim bereketom. Bio je njezino mezimče i na njega se izlio berićet poslanstva, te je govorio mudro i u pogledu dobra i spoznaje dostigao je najveće stupnjeve. Bio je, Allah mu se smilovao, jedan od pobožnih Allahovih robova i Njegovih iskrenih i dobrih evlija.

U jednom predanju se prenosi da je Aiša, r.a., čula riječi Hasana, te je kazala: *Ko je ovo što govori riječima istinoljubivih!?*

Aliji b. el-Husejnu je rečeno: El-Hasan govori: *Nije čudno onome ko je propao kako je propao, već je čudo onaj ko se spasio kako se spasio?*

Na to on reče: *Slavljen neka je Allah! Doista su to riječi istinoljubivih!*

Od EL-A'meša se prenosi da je govorio: *Hasan se*

1 Za više informacija o njegovoj biografiji pogledati djela koja tretiraju biografije poznatih ličnosti,poput *Sijeru-l-e'alami-n-nubela'*.

neprestano posvećivao i težio mudrosti sve dok nije počeo mudrosti i govoriti.

Hasan je bio tužan insan, uvijek uplakan, puno je plakao i podsticao sebe na svhatanje realnosti. Bio je daleko od pretvaranja, a na sebi nije pokazivao asketizam, iako se on na njemu očitovao i jasno pokazivao. Nije ostavljao uljepšavanje, nije se ustezao od lijepe odjeće, jeo je sa ostalim ljudima, odazivao se na poziv kada bi bio pozvan na kakvu gozbu. Imao je takve crte prema kojima bi ga prepoznao svako onaj ko ga nikada nije ni vidio.

Prenosi se da je neki čovjek došao u Basru. Nikada ranije nije vidio Hasana, te je o njemu pitao Eš-Ša'bija, a on mu reče: *Idi u džamiju, pa kada vidiš čovjeka kakvog nikada nisi vidio, znaj da je to Hasan.*

Spominje se da je neki beduin došao u Basru i rekao: *Ko je prvak ovog grada?*

Bi mu rečeno: *Hasan b. Ebi-l-Hasan.*

P*o čemu njegova porodica prednjači nad vama?* - upitao je beduin.

Nije žudio za onim što od dunjaluka posjeduju ljudi, a ljudi su bili potrebni vjere koju je on posjedovao, odgovorili su.

Na o beduin reče: *Allah neka ga nagradi! Takav je istinski predvodnik!*

U jenom predanju se navodi da su pored El-Basrija prošla dvojica monaha, te jedan reče: S*vratimo do ovog čovjeka čija svojstva su slična svojstvima Mesiha, da vidimo šta to on posjeduje.*

Kada su se približili, čuli su ga da govori: *Čudim se narodu kome je naređeno da ponese opskrbu, koji je pozvan na putovanje, kojem je prvi zarobljen posljednjim, te čekaju dolazak pred Gospodarom, ali uprkos svemu tome, oni u svojoj opijenosti tonu i lutaju!*

Zatim je plakao toliko da je nakvasio svoju bradu, te monahi rekoše: *Dovoljno smo od ovog čovjeka čuli.*

Okrenuli su se i otišli.

Kada bi stanovnicima Basre bilo rečeno: *Ko je najučeniji, najrazboritiji, najskromniji i najljepši među stanovnicima Basre?*

Oni bi prvo spomenuli Hasana el-Basriju. Kada bi negdje spomenuli Basru, prva asocijacija bi bila: Njen šejh je Hasan, a vitez Bekr b.Abdullah el-Muzeni.

Abdulvahid b. Zejd je kazao: *Kada bi vidio Hasana, pomislio bi da je sva tuga svih stvorenja na njega izlivena. To je zbog silnog plača i potištenosti kojima je bio izložen.*

Rečeno mu je: *Opiši nam El-Hasana.*

On reče: *Allah se smilovao Ebu Se'idu, kada bi nam dolazio, kao da se vraćao sa ukopa nekog sebi bližnjeg, a kada bi od nas odlazio, kao da bi se Vatra nad njegovom glavom rasplamsala. Kada bi s nama sjedio, bio bi poput zarobljenika koji iščekuje pogubljenje. Kada bi ujuru osvanuo, kao da bi se vratio sa Ahireta, a kada bi omrknuo, kao da bi ga teška bolest ophrvala.*

Junus b. Abdullah je rekao: *Nikada nisam vidio Hasana da se nasmijao punim ustima.*

U predanjima se navodi da je Muhammed b. Vasi' sjedio pored Sabita b. Muhammeda el-Bunanija, te ga je vidio kako se smije i zbija šale, pa mu reče: *Allah ti oprostio, ti se šališ na svom skupu, a mi smo sjedili pored Hasana, kada bi se on među nas pojavio, kao da bi došao sa Ahireta da nam priča o njegovim strahotama.*

Sabit je rekao: *Allah se smilovao Hasanu, bio je doista, čovjek istine i ozbiljnosti, pa zar ima iko od nas njemu sličan!? Mi i Hasan smo kao što je rekao pjesnik:*

I mlado devče, užetom privezano, nije ni slično

Starom dromedru, u vrhuncu snage, što osoro juriša.

Jednog dana se Hasan odvojio od ljudi u osamu, te mu dođe neki čovjek i reče mu: *Ebu Se'ide, Allah ti dao dobro i popravio stanje, plašimo se za tebe da se tako ne otuđiš!*

Na to mu Hasan el-Basri reče: *Brate moj, sa Allahom se može otuđiti jedino lud i nerazuman insan!*

Hasanov sluga, Humejd je kazao: Eš-Ša'bi mi je rekao: *Volio bih da mi javiš kada se El-Hasan osami, pa da dođem kod njega.*

To sam prenio Hasanu, a on mi reče da mu kažem, pa nek dođe kad želi. Jednom se tako El-Hasan osamio, te sam javio Eš-Ša'biju. On je požurio i došao, te smo zajedno otišli do Hasanovog stana. Zatekli smo ga okrenutog prema kibli kako govori: *O sine Ademov, nisi postojao, pa te je Allah stvorio! Tražio si, pa ti je darivano to što si tražio! A tebi je traženo, pa si bio škrt! Ružno je to, tako mi Allaha, i teško tebi zbog toga što činiš!* Mi smo ga poselamili i čekali neko vrijeme da nam se obrati, ali nas on nije ni primjećivao niti se na nas uopšte

obazirao!

Tada Eš-Ša'bi reče: *Tako mi Allaha, on nije u ovom svijetu u kojem smo mi.* Te smo se okrenuli i otišli, ne susretnuvši se s njim.

Jednog dana mu je rečeno: *Ebu Se'ide, kako si osvanuo?*

Tako mi Allaha, rekao je on: *Onaj ko je na morskoj pučini doživio težak brodolom nije nimalo u većem problemu i iskušenju od mene.*

Upitaše ga: *Zbog čega to govoriš?*

On odgovori: *Zato što sam u svoje grijehe siguran da sam ih učinio, a ne znam šta je s mojim djelima, da li su primljena ili ne ili će mi o lice na Sudnjem danu biti bačena.*

Zar ti, Ebu Se'ide, tako da govoriš? - rekoše mu ljudi.

On reče; *A zašto da ja tako ne govorim? Ko mi garantuje da će me Uzvišeni Allah pogledati! Ko mi garantuje da mi vrata pokajanja nisu zatvorena i da se između mene i oprosta mojih grijeha nije nešto ispriječilo, pa činim djela za koja neću biti nagrađen!*

Drugom prilikom je upitan: *Kako si, Ebu Se'ide?*

Loše – odgovorio je on.

Zašto – upita ga čovjek.

Zato što sam ja od ljudi koji iščekuju smrt kada osvanem, a onda je iščekuje uvečer, kada omrknem, a onda ne znam u kakvom ću stanju umrijeti – reče on.

Jednom je neki čovjek ušao kod Hasana i zatekao ga kako plače, te ga upita: *Šta te je rasplakalo, Allah ti stanje popravio?*

On odgovori: *Bojim se, tako mi Allaha, da me moj Gospodar ne uvede u Vatru i da uopšte ne mari za mene!*

Neki čovjek ga je upitao o tome šta je to tametun – velika nesreća, te je on odgovorio: T*o je dan kada će ljudi biti potjerani prema Džehennemu, a grozno je on boravište, da nas Allah sačuva Vatre i djela koja vode njoj!*

U njegovom prisustvu je bilo riječi o Džehennemu, pa on kaza: Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., se prenosi da je kazao: **Sutra će iz vatre izići čovjek koji je u njoj proveo godine.**[2]

Zatim je Hasan dodao: *Kamo sreće da sam ja taj čovjek.*

Hasan el-Basri je govorio: *Neće čovjek istinski vjerovati u Vatru a da mu dunjaluk i sve što je na njemu ne postane tijesno! Niti će čovjek istinski vjerovati u Vatru a da se to ne odrazi na njegovom mesu i krvi!*

Rečeno je Sulejmanu ed-Daraniju: El-Hasan je govorio:*Ko želi da mu srce bude skrušeno, a da mu oči orose suzama, neka jede sa polovinom stomaka.* Na to Sulejman kaza: *Neka se Allah smiluje Ebu Se'idu, bio je od ljudi koji su sebe ukopali (toliko je bio svjestan smrti) i zapisali svoj račun prije Sudnjeg dana i ja se nadam da će on biti od uspješnih, Allah mu se smilovao.*

Neki čovjek od stanovnika Harema je govorio: Nisam želio sjediti s ljudima ako među njima nije bilo nekoga ko

2 Osnova ovog hadisa nalazi se kod imama Buharije u njegovom *Sahihu.*

je prenosio hadise od Hasana b. Ebi-l-Hasana el-Basrija, Allah mu se smilovao.

Jednom je Hasan upitan: *Ebu Se'ide, šta je to što u srce čovjeka unosi tugu?*

Glad – odgovorio je.

A šta je izvodi? - upitali su ga.

Sitost – rekao je.

Govorio je: *Pokajte se Allahu od pretjeranog spavanja i hrane.*

Također je govorio: Od Vjerovjesnika, s.a.v.s., se prenosi da je govorio: **Niko neće imati veću nagradu od onog čovjeka koji je sebe izgladnio, osim onaj ko je uradio slično tome.** – misleći pritom na post.

Malik b. Dinar je ispričao: Jednog dana sam ušao kod El-Hasana dok je jeo, te mi reče: *Sinovče, jedi.*

Jeo sam, rekoh mu.

Iako si jeo, pomozi mi – reče mi on.

Zasitio sam se – odgovorih.

Na to on reče: *Subhanallah, nisam vjerovao da se vjernik može najesti do sitosti, a ne može pomoći bratu muslimanu.*

Prenosi se da je Hasan prisustvovao nekoj gozbi na nekom veselju. Prinešena ima je halva. Sa njima je bio prisutan i neki asket, te ne htjede jesti iz pretvaranja i licemjersva. Hasan je jeo, te reče: *Jedi, glupače, blagodat hladne vode koju ti je Allah*

podario, veća je od blagodati ove halve!

Neki čovjek je izbjegavao jesti meso kokoške, pa mu je Hasan rekao: *Nemoj jesti ono što ti je zabranjeno, ali jedi, ako hoćeš, ono što ti je dozvoljeno. Čuvaj se licemjerstva i pretvaranja jer Allah prezire onoga ko posjeduje ta svojstva!*

Jednom prilikom je El-Hasan vidio nekog starca na dženazi. Nakon što je završena dženaza i mejt ukopan, Hasan je prišao starcu i rekao mu: *Starče, pitat ću te nešto, pa te kunem Allahom da mi odgovoriš! Šta misliš, da li bi ovaj umrli sada želio vratiti se na dunjaluk kako bi činio dobra djela i molio Allaha za oprost grijeha koje je počinio?*

Da, tako mi Allaha! –reče starac.

El-Hasan reče:*Šta je onda sa nama, te nismo poput ovog mejta!*

Zatim se okrenuo i otišao govoreći: K*akav je tek ovo savjet! Kakva je ovo snažna poruka svakom živom srcu, ali nema života u srcim koja se dozivaju.*

Jedne hladne i tamne noći Hasan je želio ići u džamiju, pa ga je susreo neki čovjek te mu je kazao: *Ebu Se'ide, zar u ovakvoj noći ideš u džamiju?*

Sinovče, ovo je ili pravi put ili propast – reče mu Hasan.

Bio je čovjek posvećen noći. Govorio je: *Nisam vidio ništa značajnije od ibadeta, nego namaz u dubini noći. To je djelo bogobojaznih.*

O noćnom namazu je govorio: *Noćni namaz je obaveza vjernicima pa makar kratko koliko bi se pomuzla ovca ili deva.*

Govorio je: Ako noću ne možeš klanjati, a dane provoditi u postu, onda su uskraćen! Grijesi i greške su te obuzeli!

San je taj koji uskraćuje čovjeku veliko dobro, a ko se boji da će ga propustiti učini ga na početku noći.

Neki čovjek mu je rekao: *Ebu Se'ide, teško mi je obavljati noćni namaz, pa kako to da savladam?*

Čini istigfar i pokaj se Allahu, jer su to znaci lošega – rekao mu je Hasan.

Čovjek će činiti neki grijeh sve dok ga taj grijeh ne spriječi od noćnog namaza.

Jedne noći je Hasan pokušao klanjati noćni namaz, ali nije mogao. Ostatak noći je proveo u sjedenju, ne spavajući. Kada je upitan za razlog takvog ponašanja, rekao je: *Moja duša me spriječila od obavljanja noćnog namaza, pa sam ja nju spriječio od spavanja. I, tako mi Allaha, tako će biti sve dok se ne povinuje i pokori!*

Hasan el-Basri je govorio: *Doista je duša ta koja čovjeka nagoni na zlo, pa ako ti je ona nepokorna u pokornosti Uzvišenom, budi ti njoj nepokoran u griješenju prema Uzvišenom!*

Abdulvahidu, Hasanovom prijatelju, je rečeno: *Šta je to što je Hasana među vama dovelo na takav stepen na kojem je iako je u to vrijeme bilo među vama i učenjaka i islamskih pravnika?*

On reče: *Kazat ću ti jednu stvar, a ako hoćeš i dvije.*

Kaži mi dvije – rečeno mu je.

On reče: *Kada bi nešto naređivao drugima, bio je najažurniji u činjenju toga, a kada bi drugima nešto zabranio, bio bi prvi ko bi to ostavio!*

Šta još? – upitaše ga.

Nisam vidio čovjeka kome je tajni život bio sličniji javnom, odgovori on.

Hasanu je prigovoreno zbog nekog njegovog stava, te mu je rečeno: *Nismo čuli nijednog islamskog pravnika da tako govori?*

On im reče: *Jeste li vi ikada i vidjeli islamskog pravnika? Fekih je čovjek skroman u dunjaluku, koji žudi za ahiretom. Ustrajan je u ibadetu, ne laska niti se ulaguje, ukoliko se od njega prihvati, zahvali se Allahu, ukoliko se od njega odbaci, zahvali se opet Allahu!*

Neki čovjek je prosio njegovu kćerku nudeći mehr od sto hiljada dirhema, pa je njena majka rekla: *Udaj je za njega, on je ponudio dobar mehr.*

Hasan reče: *Čovjek koji za mehr žene ponudi toliko je neznalica, i ne treba željeti oroditi se s njime niti žudjeti uspostaviti tazbinske odnose s njim.*

Nije je udao za ovoga, već za drugog, dobrog čovjeka.

Neki čovjek je tražio savjet od Hasana: *Ebu Se'ide, imam kćerku koju mnogo volim, prosio je jedan veoma bogat čovjek, šta mi savjetuješ da uradim?*

On mu reče: *Udaj je za bogobojaznog, ako je bude volio, poštivat će je, a ako je ne bude volio, neće joj nasilje činiti!*

Jusufu b. 'Ubejdu je rečeno: *Znaš li nekoga da čini djela poput Hasana?*

Allah se smilovao Hasanu, ne znam nikog da govori njegove riječi, a kamo li da radi njegova djela. Kada bi se u njegovom prisustvu spomenula Vatra, ponašao se kao da je samo za Vatru stvoren. Svaki put kad bih ga vidio, izgledao mi je kao da pred očima gleda Džennet i Džehennem ispunjen strahom i nadom, gdje ne nadvladava ni jedno ni drugo!

Ebu Abdurrahman je rekao: Ušli smo kod Hasana dok je bio bolestan, pa je pozvao pisara da zapiše njegovu oporuku, te mu reče: Zapiši: *U ime Allaha, Milostivog i Samilosnog, El-Hasan, Allahov rob, sin Allahove robinje, svjedoči da nema drugog božanstva, jednog jedinog koji nema druga, i da je Muhammed, s.a.v.s., Allahov rob i poslanik, ko Allaha s ovim riječima susretne iskreno ih izgovorivši, iz srca, Allah će ga uvesti u Džennet. Čuo sam Mu'aza da ovo kaže i oporučuje svojoj porodici, a Mu'az je rekao da je ovo čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s. kako oporučuje svojoj porodici.*

Kada je Hasanu nastupila smrt, došao smrtni čas, bio je veoma zabrinut, pa ga njegov sin upita: *Oče, uplašio si nas ovom svojom zabrinutošću!*

On reče: *Sinko moj, došla je istina a nestalo je laži! Ja sam pogođen dušom kakvom nisam bio pogođen!*

Malik b. Dinar je usnio Hasana el-Basriju nakon smrti i vidio ga je sretnim. Njegovo lice je blistalo, a tragovi kuda su mu tekle suze su se bijelili. Upitao ga je: *Zar nisi umro?*

Da, umro sam, odgovorio je Hasan

Malik mu je rekao: *Šta se s tobom dogodilo nakon smrti?*

Na dunjaluku si bio puno tužan?!

On je odgovorio: *Tako mi Allaha, ta tuga nam je podigla bajrak upute na stupnjeve bogobojaznih, i nagradom koja nam je zbog te tuge dodijeljena zauzeli smo mjesta i nastambebogobojaznih. Tako mi Allaha, sve su to Allahove blagodati prema nama.*

Šta nam, u tom pogledu, zapovjedaš, Ebu Se'ide – rekao mu je Malik.

On na to reče: *Doista, ljudi sa najvećom tugom na dunjaluku bit će ljudi najveće radosti na Ahiretu.*

Salih el-Murri kaže: Jednog dana sam ušao kod Hasana el-Basrije i čuo ga kako citira stihove:

Nije mrtav onaj ko umre pa se dunjaluka oslobodi

Istinski mrtav je onaj što među živima hoda.

Istinski mrtav je onaj što se u očajanju guši

Što je svijest svoju utihnuo i svaku nadu izgubio.

Kada bi ujutru osvanuo i završio sa jutarnjim zikrom, recitirao bi stihove:

Nije dunjaluk sa svim svojim ukrasima za onoga što je živ

Niti će živi vječno na dunjaluku ostati.

Kada bi pala noć plakao bi i citirao:

Čovjek bi se radovao, da nimalo dobra nije pripremio

Samo kada bi bolest koja mu smrtne udarce zadaje spoznao!

Humejd kaže: Jednom smo ušli kod Hasana el-Basrije i zatekli ga kako plače i citira:

Ostavite ga, ne korite ga, ostavite ga...

Spoznao je ono što vi niste spoznali

Vidio je bajrak upute i njemu je krenuo

I tragao je za onim za čim vi niste tragali.

Uslišao je njegovu dovu kada ga je pozvao

I Njegovu naredbu izvršio kad ste je vi ostavili

Duše mi moje, to je hrana predivnog ukusa

Hrana koju je kušao a vi je još niste!

Humejd priča da je drugog dana vidio Hasana el-Basriju kako govori: *Gospodaru moj, kako ću Ti istinski zahvaliti ako mi za svaku zahvalu treba Tvoja nova blagodat i iznova Tvoja pomoć! Propao je trud svakog onoga ko se od Tvojih vrata okrenuo i ko je prema Tebi zastor razastrao!*

Zatim je kazao:

I kada Ti se ne mogu zahvaliti za svoju snagu i energiju

I srce svoje iskrenom ljubavi prema Tebi ispuniti

Onda moja duša jednog trena ne bi bila zaštoćena

Niti bi moje oči jutarnjeg sunca zrake ugledale!

Nakon toga je plakao i molio Allaha za oprost grijeha, te je rekao: *Srce koje voli Allaha, voli i iskušenja, na njega nedaće ostavljaju tragove. Do Dženneta neće stići ono srce koje samo u rahatluku uživa, ko voli darežljivost, darežljiiv je sebi, ako istinu govori! I neka ostavi puste želje, jer je to oružje glupaka!*

Neki čovjek je rekao: *Ebu Se'de, šta je ovo te oni koji klanjaju noćni namaz najljepših su likova?*

Na to on reče: *Jer se oni osamljuju sa svojim Gospodarom, pa ih On obasipa Svojom svjetlošću, te se ona očituje na njihovim licima.*

Rečeno mu je: *Ebu Se'ide, šta misliš o čovjeku koji učini grijeh, pa se pokaje, pa se ponovo vrati tom istom grijehu?*

On je odgovorio: *Ne smatram to osobinama i ahlakom vjernika!*

U prisustvu Hasana el-Basrije su spomenuti ashabi, r.a., pa je on kazao: *Allah im prosvijetlio duše, oni su bili uz Poslanika, a mi nismo, oni su bili znavani, a mi smo neznalice. Ono u čemu su se složili, mi slijedimo, ono u čemu su se razišli o tome ne polemišemo!*

Hasan el-Basri je govorio: *Na istini je onaj ko je spoznao da*

smrt neminovno dolazi, da će na Sudnjem danu proživljen biti, da će pred Silnog i Gordog stajati, da mu je u dugom opstanku na dunjaluku propast, a jedini spas i želja u činjenu dobrih djela!

Kod Hasana je spomenuto kako ga je neki čovjek ogovorio, te mu je on poslao punu korpu hurmi, poručivši mu: *Ti si me ogovorio i tako mi poklonio dobrih djela, pa te zbog toga nagrađujem.*

Čovjek se zastidio i nikada više ga nije po lošem spomenuo.

Kada bi vidio nekog čovjeka da je u besposlici, ničim se ne baveći kada je vjera u pitanju, citirao bi stihove:

Zar te raduje da budeš uz ljude što su opskrbu spremili

A ti si na put krenuo bez igdje ičega!

Govorio je, također: *O sine Ademov, ovaj dan je tvoj gost u tvojoj kući, pa ga lijepo ugosti. Ako ga lijepo ugostiš, otići će od tebe, hvaleći te. A ako ga, pak, loše ugostiš, napustit će te, kudeći te. Takva je i noć!*

Hasanu je rođen sin, pa su mu ljudi s kojima je bio čestitali riječima: *Neka ti Allah podari berićet u njemu i s njim poveća Svoju blagodat prema tebi.*

Na to Hasan reče: *Hvala Allahu na svakom dobru kojim nas daruje, molimo Ga da nam poveća svaku blagodat. Ne želim nekog ko će me izmoriti ako budem siromašan ili zadiviti ako budem bogat, ko neće biti zadovoljan mojim trudom i zalaganjem koje u životu činim za njega, niti kome će se ljudi nakon moje smrti sažaljevati, pa mi od njega neće dopirati ni tuga u trenucima brige, ni radost u trenucima sreće.*

Hasan je govorio: *Strah nakon kojeg iščekuješ sigurnost, bolji je od sigurnosti nakon koje iščekuješ strah.*

Nisam vidio da je ijedna stvar koja je tako jasna i očigledna, bez sumnje i sumnjičavosti kod nas postala nešto u što se sumnja kao što je vjerovanje u smrti i rad za nešto drugo.

Od Allahovog Poslanika,s.a.v.s., je preneseno: **Nema bolje sadake od sadake jezika.**

Allahov Poslaniče – bi rečeno – *kakva je to sadaka jezika?*

On odgovori: **Lijepo zauzimanje, ono kojim Uzvišeni Allah skriva pokuđeno, ispunjava potrebe i olakšava poteškoće.**

Drugo poglavlje

O edebu i lijepim moralnim svojstvima

Hasan el-Basri je govorio: *Da ispunim neku potrebu bratu muslimanu, draže mi je od i'tikafa mjesec dana.*

Neki čovjek ga je upitao o tome šta se pod lijepim moralnim svojstvima podrazumijeva, pa je kazao: *Darežljivost, praštanje i podnošenje.*

Hasan je govorio: Muškost čovjeka se ogleda u sljedećem: u iskrenosti u govoru, u podnošenju poteškoća od svojih prijatelja, lijepoj darežljivosti prema ljudima s kojima živi i ustručavanje od svakog vida uznemiravanja komšije.

Hasan je govorio: Da Uzvišeni Allah hoće, sve bi vas učinio bogatim da nema nijednog siromaha među vama. A da hoće sve bi vas učinio siromašnim da nema nijednog bogataša među vama. Ali, Allah vas iskušava jedne drugima kako bi vidio kako ćete postupati.

Zatim Uzvišeni Allah upućuje Svoje robove na djela plemenitog morala, pa kaže: **...i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se učuvaju lakomosti, oni će, sigurno, uspjeti.** (El-Hašr, 9)

Hasan je govorio: Osobina plemenitog je; rad i ažurnost,

a osobine korljivoga su odlaganje i odugovlačenje.

Hasan je kazao: Mi smo smatrali škrticom onoga ko bi pozajmio svome bratu dirhem, postupali smo tako što smo sve dijelili i davali prednost drugima nad sobom. Tako mi Allaha, jedan moj prijatelj, koga sam vidio i s kojim sam se družio, pocijepao je svoj ogrtač i dao svom bratu polovinu, a njemu je ostavio ostatak. Među onima prije vas bilo je postača koji su imali šta iftariti, ali bi otišli kod neke svoje braće i govorili im: Ja sam danas postio radi Allaha, pa bih želio da, ako Allah primi moj post, i ti u njemu imaš udjela, pa mi donesi nešto od svoje večere.

Ovaj bi mu donosio nešto vode ili hurmi kako bi se postač njima iftario i na taj način ovaj stekao nagradu, a da ovaj i ne bi bio neovistan tog iftara.

Hasan el-Basri je rekao: Zatekao sam ljude koji bi i četrdeset godina nakon smrti svoga brata vodili brigu o njegovoj porodici.

Kada čovjek uđe u kuću svoga prijatelja, onda bez problema može jesti sve što je od hrane i voća prinijeto bez njegove dozvole.

Za svaki imetak, čovjek će biti pitan, izuzev za ono što potroši na svoje roditelje i onoga što potroši na svog brata kojeg voli radi Allaha i svog prijatelja u pokornosti Allahu, prenosi se da se Uzvišeni Allah stidi pitati takvog čovjeka za potrošeni imetak.

Nije muškost u tome da čovjek zaradi na svome prijatelju.

Čuvaj se onoga ko tebi prenosi tuđe riječi, jer će i

drugome prenijeti tvoje riječi.

Sine Ademov, tvoja djela pripadaju tebi, zato gledaj u kakvom stanju želiš susresti Uzvišenog Allaha.

Sljedbenici dobra imaju znake po kojima se prepoznaju: iskren govor, čuvanje emaneta, poštivanje ugovora, odsustvo samohvale i uzdizanja, blagost, širenje znanja i izbjegavanje sijelenja sa ženama.

Sine Ademov, uzdrži se od Allahovih zabrana, bit ćeš pobožan. Budi zadovoljan onim što ti je Allah dao, bit će bogat. Budi prijatan prema onim koji te okružuju, bit ćeš vjernik. Voli ljudima ono što voliš i sebi, bit ćeš pravedan, i nemoj se puno smijati jer smijeh umrtvljuje srce, ako što i tijelo umire!

O ljudi, nećete postići ono što volite, sve dok ne ostavite ono što želite niti ćete postići ono čemu se nadate, sve dok se ne strpite na onome što prezirete.

Strpljivost je jedna od džennetskih riznica, svako dobro će čovjek postići ako se strpi jedan sat!

Kome je darivano zadovoljstvo, darivano mu je i dovoljno opskrbe, a kome je dovoljno opskrba koja mu je darivana, taj se strpio na iskušenjima.

U prisustvu Hasana el-Basrije su se posvađala dvojica ljudi, pa onaj što je opsovan i izgrđen ustade,brišući znoj sa svoga lica i učeći ajet: **Strpljivo podnostiti i praštati - tako treba svaki pametan postupiti.** (Eš-Šura, 43)

Na to je Hasan el-Basri rekao: Allah neka mu nadoknadi, doista je spoznao ovaj ajet u vrijeme kada su ga neznalice

zanemarili.

Sine Ademov, ili ćeš se strpiti, ili ćeš propasti.

Prenosi se da je neki čovjek izgrdio Ebu Zerra, r.h., pa mu je on rekao: *Između mene i Dženneta je prepreka, ako je pređem bolji sam nego što ti kažeš, a ako skrenem prema putu koji vodi Vatri onda sam gori nego što kažeš. A ti putuješ prema Onome ko zna skriveni pogled oka i ono što prsa kriju.*

Neki čovjek je opsovao i naružio drugoga, pa mu ovaj reče: *Da nije Allaha koji sve,čuje, sigurno bih ti odgovorio.*

Dvije su vrste strpljivosti; strpljivost u nedaćama i strpljivost u ostavljanju grijeha, pa ko u tome uspje, postigao je najbolje stupnjeve strpljivosti.

Nema Allahu dražeg zalogaja od bolnog iskušenja koje čovjek proguta sa strpljivošću i izdržljivošću, ili zalogaja srdžbe koji čovjek proguta sa oprostom i blagošću.

Hasan je govorio: Sine Ademov, ne možeš u isto vrijeme sjediniti iman i nepovjerenje! Kako ćeš biti vjernik, a tvoj komšija nije sigurna od tebe? Kako ćeš biti musliman, a ljudi nisu sigurni tvoga zla? Zar se od Vjerovjesnika, s.a.v.s., ne prenosi: **Nema vjere ko nema emaneta, niti dina ko ne poštuje ugovor.**[3]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je govorio: **Nije pravi vjernik onaj od čijeg zla komšija nije siguran.**[4] Na to je Hasan dodao: Sine Ademov, nećeš postići suštinu imana sve dok ljude optužuješ za mahane koje sam imaš. Popravi svoje mahane i nedostatke, jer kad god popraviš jednu mahanu,

3 Hadis je hasen, bilježi ga imam Ahmed.

4 Buhari.

naći ćeš drugu koju trebaš popraviti.

Sine Ademov, ako želiš biti pravedan, onda se ostavi istraživanja tuđih nedostataka, jer je to Allahu nadraži ibadet.

Jednog dana je čuo nekog čovjeka kako kaže:

Odvažan je onaj koga vidoh kako čini grijehe

Za koje druge ljude kudaše i koji ih brukaše.

Čuvši to, Hasan reče: Allah ti nadoknadio, upravo je tako kao što govoriš!

Govorio je: Sine Ademov, kako si obmanut i nemaran! Kritikuješ ljude zbog grijeha, a sebe zapostavljaš. U oku svoga brata vidiš trun, a u svome ne vidiš stablo koje ti se isprriječilo! Kako si malo samilostan a mnogo nepravedan!

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: **Darežljivci na dunjaluku će biti darežljivci i na Ahiretu. Hasan kaže: Uzvišeni Allah će im na Sudnjem danu zbog darežljivosti prema stvorenjima na dunjaluku oprostiti grijehe, pa će im reći: *Poklonite svoja dobra djela kome hoćete, ja sam vam oprostio grijehe.***

Tako će oni pokloniti dobra djela i biti i na Ahiretu darežljivi kao što su bili na dunjaluku.

Hasan el-Basri je upitan: *Koji moral je najvrijedniji?*

Pa je odgovorio: *Darežljivost i iskrenost.*

Zatekao sam ljude koji nisu smatrali da imaju veće pravo na svoj dinar i dirhem od svog brata muslimana. Šta je vama,

danas, ljudi, jurite za onim za što ćete biti kažnjeni i za što ćete račun polagati.

Čuo je nekog čovjeka koji svodi računa sa drugim, te mu kaže: *Ostao si mi dužan još nešto siće.*

Na to je Hasan rekao: *Nemojte sitničariti, pa da i Allah vama gleda sitnice. Allah je prokleo sitničara i onoga ko sitničari sitničaru.*

Nema vjere onaj ko nema čovještva!

Ko sakrije hranu četrdeset dana, želeći njome na lihvarski način zaraditi, neće se spasti toga grijeha makar je skuhao, pripremio i njome nahranio siromahe.

Lijep odnos prema komšiji se ne ogleda u ustručavanju od činjenja neugodnosti, već u podnošenju neugodnosti od njega.

Kod koga se nađe četvero, Allah ga je zaštitio od šejtana i Vatre: ko upravlja sobom u strahu i želji, u ozbiljnosti i strastima.

Znanje je najbolje nasljedstvo, odgoj je najbolji prijatelj, bogobojaznost je najbolja poputbina, ibadet je najprofitabilnija roba, razum je najbolji sudrug, lijep moral je najbolji pratilac, blagost je najbolji pomagač, zadovoljstvo je najveće bogatstvo, uspjeh i pomoć od Allaha je najbolja potpora a sjećanje na smrt je najrječitiji vaiz.

Nemoj biti od onih koji skupljaju znanje učenjaka, mudrosti mudraca, a slijede puteve glupaka.

Kod koga se nađe četvero, Allah će ga uvesti u Džennet

i obasuti Svojom milošću: ko bude poslušan roditeljima, bude blag prema svoji robovima, izdržava jetima i pomaže slabašnog.

Zavist brže prođe vjerom muslimana nego što hrana prođe njegovim tijelim.

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: **Dvije su vrste znanja: znanje u srcu i to je ono koje koristi čovjeku, i znanje na jeziku, a to je ono koje će biti argument protiv čovjeka na Sudnjem danu.**[5]

Vjernik je oštoruman i pronicljiv, kada god mu Allah poveća dobro i dobročinstvo, kod njega se poveća i strah od Allaha.

Vjernik je najboljeg djela, najviše se boji Allaha. Kada bi udijelio cijelu zemlju zlata na Allahovom putu, ne bi bio siguran od Allahove kazne i stalno ponavlja: Neću se spasiti, neću se spasiti! Dok munafik govori: Crnilo ljudskih grijeha je veliko, pa šta su moji grijesi u odnosu na sve to?! Allah je milostiv, oprostit će mi!

Zatim bi kazao: Sine Ademov, činiš loše, a u Allaha polažeš puste želje!

Ko se ružno ponaša, taj kažnjava sebe, kome se uveća imetak, uvećaju mu se i grijesi, ko puno zbori, puno i pada!

Da nije znanja, ljudi bi bili poput životinja.

Od Hasana se prenosi da je Omer, r.a., govorio: Ono što će vam pribaviti ljubav vašeg brata jeste da mu prvi nazivate selam, da ga zoveš najljepšim imenima i da mu napraviš

5 Bilježi ga Darimi kao mursel predanje.

mjesta na sijelu.

Nakon toga je Hasan dodao: *Plemeniti selef vas je podučavao lijepim moralnim svojstvima, pa ih učite od njih, Allah vam se smilovao.*

Šta je ovo s nama, jedan od nas susretne svoga brata i revnostno ga pita o svemu, moli Allaha za njega i kaže: *Allah ti oprostio griehe i uveo nas u Džennet.*

Ali, kada su u pitanju dinari i dirhemi, onda, daleko od toga! Tako se nisu ponašale prethodne generacije, zbog čega ste ostavili njihovo slijeđenje, a to vam je naređeno!

Ljudi, šta je ovo s nama, međusobno se približavamo u dobru i rahatluku, a čim se dogodi kakvo iskušenje, udaljimo se. Tako se nisu ponašali ashabi Allahovog Poslanika, s.a..vs., da nas Allah sačuva razilaženja s njima.

Hasan el-Basri je čuo nekog čovjeka kako puno priča, pa reče: S*inovče, obuzdaj svoj jezik, jer, rečeno je: 'Ništa ne zaslužuje da bude sputano kao što to zaslužuje jezik.'*

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: **Hoće li ljudi i zbog čega drugog biti bačeni na noseve u Vatru kao zbog plodova svoga jezika!**[6]

Jezik pametnog i razumnog čovjeka je iza njegovog srca. Kada god poželi nešto progovoriti prvo dobro razmisli. Ako je to u njegovom interesu, onda i progovori, a ukoliko nije, onda zašuti. Dok je srce neznalice iza njegovog jezika, kada god nešto naumi izgovoriti to i izgovori.

Govorio je: Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

6 Hadis je hasen sahih i bilježi ga imam Tirmizi.

rekao: **Velikodušnici moga ummeta neće ući u Džennet zbog mnoštva svoga namaza ili posta, već će ući Allahovom milošću,čistotom svojih prsa, darežljivošću svojih duša i samilošću prema svim muslimanima.**[7]

Hasan je kazao: Prenosi se da će glasnik na Sudnjem danu pozvati: *Nek ustane svako onaj ko ima obećanu nagradu kod Uzvišenog Allaha!*

Pa će ustati samo oni koji su ispunili neku potrebu svome bratu, oprostili mu nepravdu ili u dali kakvu blagodat.

Pametan čovjek ne kupuje neprijateljstvo jednog čovjeka prijateljstvom hiljade ljudi. Ako tako uradi onda je njegova trgovina propala i neuspjela.

Dostojanstvo je odgoj plemenitog, a njegova bogobojaznost je njegov račun.

Ko okrivi svoga brata zbog grijeha za koji se on pokajao, neće umrijeti, a da ga Uzvišeni Allah ne iskuša takvim grijehom.

Rebi'a b. Subejh ga je upitao: *Ebu Se'ide, šta misliš o deset rekata nakon jacije, jesu li oni dobrovoljni ili su sunet?*

On mu je odgovorio: *Nisu sunnet, jer da su sunnet onda ih musliman ne bi trebao ostavljati. Ali, sinovče moj, znak odgoja i čvrstine jednog roba muslimana jeste da kad se na nešto privikne, ili neki ibadet ustali činiti, da u tome ustraje i provede život u tome.*

U Tevratu je zapisano: bogatstvo je u zadovoljstvu i neovisnosti od ljudi, dobro je u odbacivanju strasti, spas je u

7 Hadis je da>if, a bilježi ga imam Bejheki.

ostavljanju želja, a uživanje u dugom saburu koji prati kratak život.

Odgajajte se, Allah vam se smilovao, na odgoju koji je od Uzvišenog Allaha, čuvajte i slijedite ono što je u Allahovim knjigama, bit ćete Allahovi dobri robovi!

Nema nijene blagodati koja je darivana čovjeku a da za nju čovjek neće odgovarati, izuzev onoga što je darivano Sulejmanu, a.s., sinu Davudovom, jer Uzvišeni Allah kaže: **Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!** (Sad, 39)

Kada god se čovjeku poveća nada, pokvare mu se djela.

Čovječe, ti si brojka, pa kada prođe jedan dan, prošao je dio tebe.

Allah se smilovao Ibn Mes'udu, kao da vas je svojim očima gleda kada je kazao: *Onaj koje među vama skroman, on je zapravo onaj koji žudi za dunjalukom, onaj koga vi smatrate trudbenikom, zapravo kaska u trudu, a onaj koga vi smatrate učenim, neznalica je.*

Ko se bude bojao Allaha, On će učiniti da se njega boje svi ostali. A ko se bude bojao ljudi, Allah će učiniti da se boji svega.

Prenio je da je Omer govorio: *Miješajte se s ljudima i udaljavajte se.* Na to je Hasan dodao: *Miješajte se s njima i slijedite ih u plemenitim moralnim svojstvima, a udaljavajte se od njih u onome što je loše.*

Musliman je dužan prema ostalim muslimanima četvero: pomoći dobročinitelje među njima, odazvati se pozivu onoga

ko ga pozove, moliti Allaha za oprost grijeha griješnika ovoga ummeta i pozvati na istinu onoga ko se od nje okrenuo.

Ko ispuni želju ili zadovolji neku potrebu brata muslimana, bit će mu oprošteni grijesi koje je počinio.

Prenosi se da je Uzvišeni Allah kazao Ademu: **Ademe, u četvero je sadržano sve za tebe i tvoje potomke nakon tebe; jedno pripada meni, jedno pripada tebi, jedno je između Mene i tebe, a jedno između tebe i ostalih ljudi. Ono što pripada Meni jeste da mi robuješ i da Mi druga ne pripisuješ, ono što pripada tebi jeste djela koja činiš a za koja ću te nagraditi onda kada ti to bude najpotrebnije. Ono što je između Mene i tebe jeste dova, ti čini dovu, a Ja ću ti je uslišati, a što se tiče onoga što je između tebe i ostalih ljudi, postupaj prema njima onako kako bi želio da oni postupaju prema tebi.**[8]

Razumijevanje je posuda u kojoj se skladišti znanje, znanje je vodič djelovanju, a djelovanje je vodič dobru. Strasti su skladište grijeha, a imetak je bolest loših. Dunjaluk je ahiretska tržnica i teško onome, i opet, teško onome, ko se pomaže Allahovim blagodatima u činjenju grijeha prema Njemu.

Sine Ademov, iman nije u gizdanju i pustim željama, već je iman ono što se usadi u srcu i što čovjekova djela potvrde.

Davud et-Ta'i je oplakivao Hasana, r.h., pa je govorio: *Allah mu oprostio grijehe! Bio je poput zdravlja. Nisi svjestan njegove vrijednosti sve dok ga ne izubiš.*

8 Bilježi ga Ebu Ja>la, a u senedu ima slabih prenosilaca.

Habib b. Evs je to čuo, te reče:

I ako te očaj nesreća zadesi, ipak, znaj

Da je on njihove blagodati dostigao.

Ko pogrešno izgovara kur'anske riječi, taj iznosi laži na Allaha, jer je Uzvišeni Allah rekao: **Njemu nije bliska zabluda ni sprijeda ni iza njega.** A neispravno izgovaranje riječi je jedan od najviših aspekata zablude.

Neki čovjek mu je kazao: *Ebu Se'ide, ti ne griješiš u govoru?*

Na to mu Hasan reče:*Sinko, pretekao sam greške.*

U čemu je muškost? - upitan je jednom Hasan el-Basri, pa je rekao: *Da ne žudiš pa budeš ponižen niti moliš pa ti se da malo.*

Ukoliko nisi blag, nastoj biti, ukoliko nisi učen, trudi se i uči, jer kada god se čovjek poistovjeti s jednom grupom ljudi, on postane od njih.

Kod koga se nađe četvero, bit će potpun, a ko se okiti jednim od njih, bit će među dobrim u svome narodu: vjera koja ga upućuje, razum koji ga vodi ispravnom, plemenito porijeklo koje ga štiti ili stid koji ga čini dostojanstvenim.

Hasan je govorio: Kome će se musliman požaliti ako ne bratu muslimanu?! Jer koga boli ono što njega boli ako ne boli njegova brata u vjeri?! Musliman je ogledalo bratu muslimanu: on mu ukazuje na istinu i prelazi preko njegovih grijeha. Prije vas bi musliman sreo svoga brata pa bi mu rekao: *Brate moj, ja ne mogu sve svoje grijehe i mahane znati*

ni vidjeti. Ako vidiš kakvo dobro, naredi mi da ga činim, a ako vidiš kakvo zlo spriječi me u tome!

Omer b. el-Hattab, r.a., je običavao govoriti: *Allah se smilovao svakom onom koji nam ukaže na naša loše postupke!*

Oni prije vas su primali savjete jedni od drugih i tako se međusobno pomagali.

Vjernici su jedno tijelo: ono što jednog rastužuje, rastuži i ostale, a ono što njega obveseli i obraduje, obraduje i druge vjernike.

Ti kod svoga prijatelja imaš udio, pa gledaj koga ćeš uzeti za brata i prijatelja, a kloni se onoga koga ćeš se stidjeti.

Čuvajte se nekih stvari, jer čovjek može nešto jesti, nekuda boraviti, sjedeti u skupu gdje nema srca, pa tako mu otići vjera, a da to i ne primijeti.

Hasanu el-Basriji je rečeno: *Ebu Se'de, neki ljudi dolaze na tvoja predavanja kako bi slušali greške koje napraviš u govoru i njima te brukali.*

Na to Hasan reče: *Sinovče, nemoj to da te brine, jer moja čežnja usmjerena je na ulazak u DŽennet, blizinu Milostivome, druženje sa poslanicima, a nije u tome da ljudi o meni misle lijepo.*

Ko bude tragao za znanjem radi Allaha, to će se ubrzo prepoznati i očitovati u njegovoj skrušenosti, skromnosti i pobožnosti.

Trudite se da prisustvujete dženazi, jer ona donosi čovjeku tri nagrade: onome ko iskaže saučešće porodici,

onome ko klanja dženazu i onome ko bude prisutan dok se umrli ne ukopa. Prenosi se da onaj ko bude pratio dženazu dok umrli ne bude ukopan, bit će mu oprošteno sedamdeset velikih grijeha.[9]

Kada je umrla Nuvara, Ferzedekova supruga, dženazi su prisustvovali viđeniji ljudi iz Basre, te je tu bio i Hasan, pa mu se Ferzedek obratio: *Znaš li, Ebu Se'ide, šta ljudi govore?*

Šta govore? – upitao je Hasan.

Govore da su na ovoj dženazi najbolji i najgori čovjek.

Na koga misle? – upitao je Hasan.

Oni kažu da si ti, Allah ti se smilovao, najbolji čovjek, a da sam ja najgori čovjek.

Niti sam ja najbolji, niti si ti najgori, ali, šta si pripremio za ovaj dan? – reče Hasan.

Ferzedek odgovori: *Šehadet da nema drugog božanstva osim Allaha još od prije šezdeset godina.*

Nakon što je ukopao Nuvaru, Ferzedek je ispjevao stihove o smrti.

Na te stihove je Hasan plakao, te reče: *Doista u pjesništvu ima mudrosti. Allah ti se smilovao, Ebu Ferase. Ako si razuman, radi za ovaj dan, jer ćeš doći pred Pravednoga.*

Nakon toga su se rastali, pa je Ferzedek umro i pokazan mu je u snu, te je rekao: *Ukazana mi je milost zbog dana sa Hasanom.*

---

9 Hadis u ovom obliku nije moguće pronaći.

O ljudi, čuvajte se odugovlačenja u poslu jer sam čuo jednog od dobrih ljudi kako kaže: *Mi ne želimo umrijeti prije nego što se pokajemo, a ipak umiremo ne pokajavši se.*

U jelu ima dvanaest osobina: četiri su farz, četiri sunet, a četiri su lijepa svojstva. Farz su: izgovoriti bismilu, smatrati jelo ugodnim i prijatnim, biti zadovoljan s postojećim i zahvaliti na blagodatima.

Sunnet je: sjediti na desnoj nozi, jesti ispred sebe, jesti hranu sa tri prsta desne ruke i olizati prste nakon jela.

Lijepa svojstva su: pranje ruku prije i poslije jela, uzimati male zalogaje, sažvakati hranu i ne gledati u lica ljudi koji jedu za sofrom.

Jednom je kod Hasana došla žena kakva ranije viđena nije, te mu reče: *Ebu Se'ide, je li muškarcu dozvoljeno oženiti se s četiri žene?*

Da, - rekao je.

Je li to dozvoljeno ženi – upitala je ona.

Zašto – nastavila je žena.

On odgovori: *Zato što je to Uzvišeni Allah dozvolio muškarcima, a zabranio ženama.*

Života ti, Ebu Se'ide, nemoj time iskušavati muževe žena.

Zatim se okrenula i otišla, a za njom je otišao i Hasanov pogled pa reče: *Onaj čija je ona žena ne može ni pogledati drugu.*

Kazano je da Hasan ni prije ni nakon nje nikada nije

naginjao ničemu od dunjaluka.

Nedaća je u četverome: u brojnoj porodici i malo imetka, u lošem komšiji i osoroj ženi.

Najvrednija stvar je zarada na šeriatski dozvoljen način i brat u vjeri koji, ako se s njim dogovaraš u dunjalučkim poslovima, uvjeriš se u ispravnost njegova mišljenja, a ako se s njim dogovaraš o stvarima vjere, uvjeriš se da je pravi znalac u tome.

Čovjek može biti učen, ali ne i pobožnjak, može biti pobožan, ali ne i razuman, a Muhammed b. Jesar je bio pobožan, učen i razuman.

Neka Allah nagradi Bekr b. Abdullah! Čuo sam ga kako jednom naređuje blagost i podstiče na oprost pa kaže: Ljudi, ugasote vatru svoje srdžbe sjećajući se džehennemske vatre!

Ebu Derda je govorio: *Dok je u srdžbi, čovjek je najbliži Allahovoj srdžbi.*

Ko je razuman, spasio se propasti!

Pravi nesretnik je onaj kome je uskraćen razum.

Ophodi se prema ljudima lijepim moralom, jer se među njima nećeš puno zadržati.

Junus b. Habib je kazao: Čuo sam Hasana el-Basriju da kaže: *Dvoje nikada ne mogu biti zajedno: zadovoljstvo i zavidnost. A dvoje se nikada ne razdvajaju: prevelika žudnja i zavidnost.*

Čovjek vlada drugima svojim razumom, stidom i

blagošću.

Idi samo onima čijem dobru se nadaš, čije grubosti strahuješ, čije berićet dove očekuješ i čijim znanjem se možeš okoristiti.

Treće poglavlje

Mudre izreke i savjeti

Hasan el-Basri je čuo nekog čovjeka kako kaže: Allahu moj, uništi griješnike.

Doista je ova naša vjera snažna, a istina je teška, a čovjek slabašan. Pa neka svako prihvati onoliko koliko može podnijeti jer ako se čovjek preoptereti preko svojih mogućnosti postoji bojazan da će upasti u mrzovolju i ostavljanje tih djela.

Bolest je zekat na tijelo kao što je sadaka zekat na imetak. Svako tijelo koje se ne razbolijeva, poput je imetka koje se ne čisti zekatom.

Razmišljanje i pobožnost su najbolja djela. Ako nekom život bude njima ispunjen, spasio se, a u suprotnom, neka preispita svoj život.

Razmišljenje je ogledalo pomoću kojeg čovjek razlikuje svoja dobra o loših djela. Ko se osloni na razmišljanje, uspjet će, a ko ga zapostavi, obrukat će se!

Neki čovjek se požalio Hasanu el-Basriji: *Ebu Se'ide, jednom si mi ispričao jedan hadis pa sam ga zaboravio.*

Da nije zaborava povećao bi se broj islamskih pravnika –

reće mu Hasan.

Eban pripovijeda: Ušao sam u džamiju u kojoj sam zatekao Hasana. *Jesi li klanjao, Allah ti se smilovao?* – upitao sam ga.

Ne – odgovorio je Hasan.

Ali ljudi na čaršiji su klanjali, - dodao sam.

Na ove moje riječi Hasan mi reče: *Ko to od pijace uzima vjeru?! Ako im roba dobro ide, odgode klanjanje namaza, a ako ima slabu prođu, klanjaju prije namaskog vakta!*

Čuvajte se troje i spriječite šejtana da vam se približi: Nemoj se osamljivati sa ženom, makar govorio da je podučavaš Kur'anu, nemoj ići vladaru makar govorio da mu naređuješ dobro i zabranjuješ zlo i nemoj sjediti u društvu novotara, jer on razbolijeva tvoje srce i kvari tvoju vjeru.

Traži slast u troje: u namazu, u učenju Kur'ana i u zikru. Ako je nađeš u tome, nastavi i raduj se, a u suprotnom znaj da su ti vrata zatvorena, te se trudi otvoriti ih.

Da nije tri stvari, sin Ademov ne bi nikada glavu pognuo; smrti, bolesti i siromaštva, a i uz sve to, on je i nestrpljiv.

Ljudi, tako mi Allaha, mi nismo stvoreni za prolaznost, mi smo stvoreni za vječnost, iz jedne kuće selimo se u drugu

U tom smislu i pjesnik Ebu-l-'Ala el-Mearri je spjevao stihove:

Čovjek je stvoren za vječnost ali ima ljudi

Koji misle da je čovjek stvoren za prolazni dunjaluk.

Ljudi se samo iz kuće djela sele u jednu kuću

Ili u kuću vječne nesreće ili u kuću uspjeha i spasa.

Ko hvali i uzdiže novotara, požurio je rušiti svoj islam.

Od Poslanika, s.a.v.s., se prenosi da je kazao: **Uzvišeni Allah se srdi kada se griješnik hvali.**

Čuvajte se pobožnog neznalice i grješnog učenjaka, jer su njih dvojica veliko iskušenje.

Sine Ademov, nemoj da te zavarava to što će čovjek biti s onim koga voli, jer ćeš do bogobojaznih i čestiti doći samo uz pomoć djela koja i oni čine! Jevreji i kršćani vole njihove vjerovjesnike, ali, tako mi Allaha, sa njima neće biti proživljeni, niti će biti u njihovoj skupini. Oni su džehenemsko gorivo i u njemu će skončati!

Ovaj ummet će biti u dobru, bit će pod Allahovim okriljem i zaštitom sve dok njegovi najbolji ne budu u društvu njegovih najgorih, sve dok najbolji njegovi sinovi ne počnu veličati najgore, sve dok učači Kur'ana ne počnu naginjati vladarima, pa kada tako urade, bit će lišeni Allahove zaštite i njima će zavladati silnici koji će ih žestoko kažnjavati, a kazna na Ahiretu je još bolnija i trajna je, a u njihova srca bit će usađen strah.

Hasan el-Basri je vidio Nu'ajma b. Ridvana kako oholo

hodi, pa reče: *Pogledajte ga, na svakom njegovom organu i ekstremitetu vidljive su Allahove blagodati, ali i šejtanovo prokletstvo.*

Allah će vjernicima na Sudnjem danu suditi na osnovu Svoje dobrote i milosti, a nevjernike će kazniti na osnovu Svoje pravednosti i argumenata.

Čudni li su jezici koji opisuju, srca koja spoznaju, ali i djela koja se od toga razlikuju.

Ko se upusti u ono što je sumnjivo, neće imati nagradu za one koji ga ogovaraju.

Hasan el-Basri je vidio nekog starca kako se igra kamenčićima i govori: *Allahu moj, vjenčaj me za hurije!*

Na to mu je Hasan odgovorio: *Želiš hurije, a igraš se kao ono koji nemaju pameti!*

Ko želi znati na čemu je, neka svoja djela pogleda na osnovu Kur'ana, tako će vidjeti da li je na gubitku ili dobitku.

Allah se smilovao čovjeku koji izmjeri svoja djela prema Kur'anu, i kada vidi da se s njim podudaraju, zahvali Uzvišenom Allahu i zamoli Ga za još veći uspjeh. A ako vidi da su mu djela suprotna od kur'anskog učenja, pokaje se i nastoji ih uskladiti.

Čudan li je sin Ademov! Dva čuvara i pratioca mu nad glavom bdiju. Njegov jezik im je pero, a pljuvačka - mastilo. A on opet govori ono što ga se ne tiče!

Sine Ademov, drago ti je da tvoja dobra djela budu

spominjana, a nije ti drago da se spominju tvoja loša djela. Druge kažnjavaš na osnovu sumnji, a ti činiš ono što je sigurno grijeh! I povrh svega toga znaš da je Allah za tebe zadužio dva meleka koji pišu sve što uradiš i izgovoriš.

Sine Ademov, pametnog čovjeka dnevni poslovi ne odvraćaju od noćnih, niti noćni od dnevnih strah je njegovo srce ispunio sve dok mu se Uzvišeni Allah ne smiluje!

Čuvajte se hvaljenja, jer ono ubija čovjeka!

Prenosi se da je u Poslanikovom, s.a.v.s., prisustvu pohvaljen neki čovjek, pa Poslanik, s.a.v.s., reče: **Slomili ste mu vrat, da je čuo tu pohvalu, nikaad se ne bi spasio.**[10]

Kako je samo Gospodar Milostiv! Čovjek mu druga pripisuje, a On ga hrani!

Nema ništa preče obuzdati od jezika niti ima preče suprotstaviti se ičemu od strasti!

Nema jogunastije životinje kojoj treba uzda od tvojih strasti!

Sine Ademov, ne možeš svoj smrtni čas preduhitriti, niti svoju nafaku izgubiti, a niti zadobiti ono što nije tvoje, pa zbog čega onda toliki trud oko nafake i ubijanje sebe!

Neki beduin je susreo Hasana el-Basriju, te mu reče: *Allah ti dao dobro, poduči me ispravnoj vjeri, ni onoj koja ide u lijevo niti onoj koja ide u desno!*

Na to mu Hasan reče: S*inko, rekao si ono što je dobro! Upravo tako, najbolje je ono što je umjereno!*

10 Bilježe ga Buhari i Muslim.

Čovjek je uvijek između troje: smrti koja dolazi, blagodati koja prolazi i želje koja ga ubija.

Sin Ademov je izložen iskušenjima, nedaćama i problemima, pa zapoaže i plače, govoreći: **Gospodaru, podari nam dobro na ovom svijetu i dobro na budućem svijetu i sačuvaj nas kazne u Vatri.**

Kada je Hasan čuo za pogibiju Husejna b. Alije, r.a., zaplakao je i kazao: P*ropasti, šta je ovaj ummet dočekao! Čovjek kome se ne zna porijeklo ubija unuka Allahovog Poslanika, s.a.v.s.! Allahu, kazni ga:* ***A nasilnici će, sigurno, saznati u kakvu će se muku uvaliti.***

Sine Ademov, učini što god želiš dobrih djela tome ćeš otići. Odgodi šta god želiš, tome ćeš se vratiti.

Ko bude živio u Ahiri zemanu, neka se drži svoje kuće!

Šta je ovo sa mnom - čujem šum, prijatelja ne vidim!

Kada čovjek želi nešto promijeniti, pa to uradi na loš način, onda još više nereda i haosa unese.

Ko sebe kudi pred drugim ljudima, taj se, zapravo hvališe, a ružno li je ono što čini.

Da nije plemenitih i darežljivih, zemlja bi propala, da nije dobrih, narod bi propao. Da nije učenjaka ljudi bi bili poput stoke, da nije vladara, ljudi bi jedni druge pojeli, da nije glupih, ovaj svijet bi bio zapušten i zaboravljen, da nije vjetra, sve što je na nebesima i zemlji bi se usmrdilo.

Tri stvari uništavaju čovjeka: vladar kome je pokoran, a on ga odvodi u zabludu, komšija koji vidi da činiš dobro pa

to sakrije, a kada vidi da činiš loše to proširi i siromaštvo koje čovjeku ne daje ni trun užitka!

Ala' b. Zijad je rekao: Rekao sam Hasanu el-Basriju: *Ko je bolji; čovjek koji se potpuno posvetio ibadetu ili onaj ko se trudi da ishrani svoju porodicu?*

On reče: *Ne mogu se usporediti, onaj ko se posvetio ibadetu taj je vrijedniji i bolje postupa.*

Ako primijetiš u svog djeteta ono što mrziš, učini pokajanje Allahu i zatraži Njegov oprost, jer je to udio tvoje naravi, odnosno tvoj grijeh koji si ranije počinio.

Kada ljudi budu pokazivali svoje znanje a zapostavljali svoja djela, kada budu voljeli na jeziku a prezirali u srcu i kada budu kidali rodbinske veze, Allah će na njih spustiti prokletstvo i učiniti ih gluhim i slijepim.

Hasan el-Basri je upitan: *Šta je to smutnja?*

Pa je odgovorio: *Allahami, to je Allahova kazna koju šalje Svojim robovima kada Mu griješe i nisu Mu pokorni.*

Hasan el-Basri je upitan: *Ebu Se'ide, zbog čega čovjek biva kažnjavan?*

Zbog malo zadovoljstva Uzvišenim Allahom – reče on.

A odakle proističe manjak zadovoljstva Uzvišenim Allahom – upitan je ponovo.

On je odgovorio: *Iz čovjekovog nepoznavanja i slabe spoznaje Uzvišenog Allaha!*

Izbjegavati glupaka, vid je približavanja Uzvišenom Al-

lahu, uspostava kontakta s pametnim je vid učvršćivanja vjere. Iskazati postovanje vjerniku, je služba Uzvišenom Allahu, a suprotstaviti se griješniku, vid je pomoći Allahove vjere.

Neka ovca ne bude pametnija od tebe, nju tjera povik i goni znak.

Čuo sam Ebu Bekra b. Abdullaha el-Muzenija da kaže: *Trudite se da što više dobrih djela učinite, a ukoliko ne budete u mogućnosti, barem se suzdržite od grijeha.*

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: **Čovjeku na ovom svijetu nije dato ništa bolje od čvrstog vjerovanja i zdravlja, pa molite Allaha za njih.** Na to je Hasan kazao: *Istinu je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., čvrstoim vjerovanjem se postiže Džennet, čvrstim vjerovanjem čovjek se spašava Vatre, čvrstim vjerovanjem se čovjek strpi na poteškoćama, čvrstim vjerovanjem čovjek izvršava sve obaveze, a i u zdravlju je velika korist.*

Vjernik se ne može veseliti sve dok ne zapadne u nemar, a čim razmisli, onda se rastuži.

Koga namaz ne odvrati od nemorala i ružnih djela, takvom čovjeku će samo povećati udaljenost od Allaha, a kod Allaha će mu povećati samo prijezir.

Ko pazi svoja djela, poput je onoga ko se u ratu brani, stim da onaj ko pazi svoja djela je bolji i ima veću nagradu.

Čovječe, smatraš dozvoljenim ono što je zabranjeno, činiš nasilje i grijeh zavaravajući se pustim nadanjima da će ti Allah oprostiti! Saznat ćeš, griješniče, onog Dana kada ti ne budu koristili ni imetak ni sinovi, već samo srce čisto.

Ostaviti grijeh je lakše nego se pokajati! To je čuo Muhammed b. Vasi', pa reče: Allah se smilovao Hasanu, istinu je rekao, kada bi srce bilo okrenuto pokornosti a duša oslobođena strasti!

Sine Ademov, šta je ovo te činiš zlo, a dobro je pred tobom?! Sine Ademov, čuvaj se velikih grijeha, jer ćeš biti u dobru sve dok ne učiniš veliki grijeh, pa ti on promijeni srce i uništi dobra djela!

Allah neka nagradi sljedbenike istine, Omerov štap je izazivao više strahopoštovanja od Hadžadžove sablje.

Upitan je Hasan: *Ebu Se'ide, koji ljudi će na Sudnjem danu pustati najglasnije krike?*

On reče: *Čovjek koji je uveo ružan običaj, pa ga ljudi u tome slijede, čovjek koji je loše postupao prema svojim podanicima i čovjek kome je Allah podario neku blagodat pa je on upotrebio u griješenju Njemu!*

Vjernik je isti u svakom vaktu i zemanu, istog je lica, istog savjeta i priče, dok je munafik različit, on pokušava zadovoljiti sve ljude i profitirati u svakoj trgovini.

Vjerniku djela potvrđuju riječi, skriveno potvrđuje javno, ono što ljudi ne vide potvrđuje ono što ljudi vide, dok je kod licemjera suprotno, njegova djela negiraju njegove riječi, njegov tajni život negira javni, nevidljivo negira vidljivo.

Neki čovjek je upitao: *Može li vjernik zavidjeti?*

Na to mu on odgovori: *Ne imao te otac, pa zar si zaboravio šta su Jusufova braća uradili i na šta ih je zavidnost nagnala?*

Trojica se ne mogu nikako ogovoriti: javni razvratnik - griješnik, kada se želi ukazati na njegovu razvratnost, novator u vjeri, kada se ukazuje na njegovu novotariju, i vođa, vlastodržac nasilnik, kada se upozorava na njegovo nasilje.

Četvrto poglavlje

Prijezir prema dunjaluku i zabrana vezivanja za njega

Hišam b. Hasan kaže da je čuo Hasana el-Basrija kako kaže: *Tako mi Allaha, nije nikome bilo data nijedna dunjalučka blagodat koje on ne smatra iskušenjem, a da poslije toga nije zakazao u dobrim djelima: njegova vjera je bila okrnjena, a razum pomućen. A nije bio niko koga je Uzvišeni Allah sačuvao dunjaluka, a on to nije vidio kao dobro i spas za njega, a da nije ostao također bez dobra djela i ispravnog mišljenja.*

Nema nijednog muslimana koji bude opskrbljen iz dana u dan i ne zna da je to dobro za njega, da nije slabog mišljenja.

Zatekao sam ljude kojima je dunjaluk bio bezvrijedniji od prašine koju vi gazite!

Allah se smilovao ljudima koji su dunjaluk tretirali kao povjerenu stvar, pa bi je vratili onome kome i pripada, zatim bi bili rasterećeni, ne osjećajući nikakvu poteškoću. Zatekao sam ljude kojima se ovaj svijet nudio u punom sjaju, ali su ga oni odbacili bojeći se Sudnjeg dana.

Tako mi Allaha, niko nije zadobio dunjaluk i njegove

ljepote, a da nije izgubio uračunljivost i vjeru!

Tako mi Allaha, ničemu se ne čudim toliko koliko čovjeku koji ljubav prema dunjaluku ne smatra jednim od velikih grijeha. Tako mi Allaha, ljubav prema dunjaluku je jedan od najvećih grijeha! Pa zar ostali veliki grijesi ne dolaze zbog njega? Da li se kipovi obožavaju i neposlušnost Milostivom iskazuje i zbog čega drugog do zbog ljubavi prema dunjaluku! Pametan čovjek se ne žalosti zbog njegove propasti, ne natječe se u njegovoj blizini niti pada u očajanje zbog njegove daljine.

Na Sudnjem danu će svi ljudi biti proživljeni goli, izuzev onih koji su bili skromni na dunjaluku!

O ljudi, niko od vas neće veličati ovaj dirhem, a da ga Allah neće poniziti na Sudnjem danu. Prenosi se da je Iblis, kada su iskovani srebrenjaci i zlatnici, uzeo ih i stavio sebi na glavu, kazavši: *Ko vas bude volio, moj je istinski rob i ja ću ga okretati kako hoću.*

Iblis je još rekao: *Kada sin Ademov zavoli dunjaluk, onda i me ne brine to da neće obožavati kipove i Allahu druga pripisivati. Ljubav prema dunjaluku će im donijeti ono što će ih uništiti.*

Vidjeli smo onoga kome je darivan dunjaluk jer je radio za Ahiret, ali nikada nismo vidjeli onoga kome je darivan Ahiret jer je radio za dunjaluk.

Vjernik ne smatra i ne živi samo život na dunjaluku!

Prenosi se da je Isa, a.s., kazao: *Dunjaluk je Iblisova njiva, a njegovi žitelji je obrađuju.*

Ko je spoznao Uzvišenog Gospodara, zavolio Ga je i dao je prednost onome što je kod Njega, a ko je spoznao dunjaluk i njegovu obmanu, okrenuo se od njega.

Hasanu el-Basriji je rečeno: *Ebu Se'ide, hoćemo li moći vidjeti Allaha na dunjaluku?*

Ne, - odgovorio je.

A hoćemo li Ga vidjeti na Ahiretu? – upitali su ljudi, na šta je on odgovorio potvrdno.

Kakva je razlika između toga dvoga, upitali su ljudi?

On reče: *Jer je ovaj svijet prolazan i sve što je na njemu prolazno je. Onaj svijet je vječan pa je vječno sve što je njegovo. Osim toga, nemoguće je ono vječno dokučiti onim što je prolazno, ono što je oduvijek onim što je nastalo. A na Sudnjem danu Allah će Svojim robovima podariti iz obilja Svoje dobrote i počasti prema njima vječni vid kojim će ga moći gledati.*

Omer b el-Hattab, r.a., je ušao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i našao ga na ležaju ispletenom od palminih grana. Na strani na kojoj je ležao vidio se trag užadi. Vidjevši ga u takvoj situaciji, Omer zaplaka, pa ga Allahov Poslanik upita: *Zašto plačeš, sine Hattabov?*

Kako ne bih plakao, Allahov Poslaniče?! Sjetio sam se bizantijskih kraljeva i perzijskih careva i njihova uživanja. Ti si Allahov poslanik, miljenik i odabranik, a opet spavaš na ležaju ispletenom od užadi!

A zar nisi zadovoljan da oni imaju ovaj, a mi onaj svijet? upita Poslanik.

Zadovoljan sam, Allahov Poslaniče ? odgovori Omer.

Ja sam na ovom svijetu poput konjanika koji jaše u ljetnom danu i odjednom ugleda drvo s debelim hladom. On svrati i na trenutak se odmori, a zatim ustane i hlad ostavi, dodade Poslanik.

Hasan kaže: Allahov Poslanik, s.a.v.s., je jahao magarca, oblačio vunenu odjeću, oblizivao svoje prste nakon jela i jeo na zemlji. Govorio je: **Ja sam rob, jedem kao i svaki drugi rob.**[11]

Ashabi Allahovog Poslanika,s.a.v.s.,su kao poslasticu jeli pšenični hljeb, a šta je sa vama danas, Allahovi robovi, uživate na svojim sjedeljkama, u lijepoj odjeći i u ukusnim i raznovrsni jelima

Ko se s tobom bude takmičio u vjeri, nemoj dozvoliti da te pretekne, a ko se s tobom bude takmičio u dunjaluku, prepusti mu ga!

O ljudi, sreo sam ljude i družio se sa skupinom koji se nisu radovali zbog onoga što bi im od ovog svijeta bilo darivano, niti bi se žalostili zbog onoga što bi im od dunjaluka promaklo! Dunjaluk je kod njih bio manje značajan od ove prašine koju gazite svojim nogama!

Bilo je među njima onih koji nikada nisu kupili novu odjeću, niti je njihov kotao proključao kuhajući ukusnu hranu, ležali su na goloj zemlji, a sve iz straha od dana kada će pogledi biti ukočeni a srca slijepa!

Sine Ademov, ne veži svoje srce za dunjaluk, jer je to najgora i najopasnija veza, prekini kontakte sa njim i zatvori

11 Bilježi ga imam Ahmed u *Zuhdu.*

vrata prema njemu!

O, ti koji si prevaren i opčinjen dunjalukom, uzmi od njega onoliko koliko će ti biti dovoljno da preživiš! Nemoj ni slučajno pomisliti da ćeš se na Sudnjem danu pred drugima diviti svom imetku i svojoj djeci! Daleko je da će ti išta od toga na tom danu od koristi biti! Toga dana će te dunjaluk napustiti, a na tvoja pleća će samo tvoja djela ostati!

O ljudi, uzmite od dunjaluka ono što je čisto, a ostavite ono što je mutno i nečisto. Ostavite ono što je sumnjivo a uzmite ono što nije sumnjivo, nadati se je da ćete biti u dobru prije ili kasnije. Zatekao sam ljude koji su bili skromniji u onome što im je Allah dozvovlio od vas u onome što vam je Allah zabranio.

Čovjeku nije darivano ništa od dunjaluka, a da mu nije rečeno: *Uzmi ovo i još ovoliko žudnje!*

Ko hvali dunjaluk, taj je prekorio Ahiret. A susret s Allahom prezire samo onaj na koga je Allah srdit.

Sine Ademov, što god ti je Allah od dunjaluka dao, to ti je kao iskušenje! A što god je uskratio nekome od dunjaluka, to je uskratio kao iskušenje!

Hasan b. Dža'fer spominje da je čuo Malika b. Dinara da kaže: *Dinari i dirhemi su manje vrijedni od košpica hurme.*

To je čuo Hasan el-Basri, pa reče: *Allah se smilovao Maliku, meni je dunjaluk manje vrijedan od ospica, jer košpice hurmi jedu životinje i koriste se ljudi njima, a zlatnici ubijaju onoga ko ih na haram način zarađuje i bacaju ga u vatru.*

Svijest i znanje da je nafaka podijeljena čine da čovjek

bude skroman prema dunjaluku, da ga ostavi i da previše za njim ne čezne!

Zanemarite dunjaluk, jer je to najplemenitije što možete učiniti.

Kada u srcu čovjeka bude dunjaluk, iz njega se iseli Ahiret, jer je Ahiret častan i plemenit.

Sine Ademov, znaj da ima ono što dolazi ranije i ono što dolazi kasnije, zato nemoj prodati ono što dolazi ranije za ono što će doći kasnije, pa da se kaješ! Znaj, ako prodaš dunjaluk za Ahiret, uspjet ćeš i profitirati i na dunjaluku i na Ahiretu, a ako prodaš Ahiret za dunjaluk, propast ćeš i na dunjaluku i na Ahiretu!

Sine Ademov, ukoliko napuniš svoje ahiretske riznice, nimalo ti neće štetiti ono što te od dunjaluka mine. A ako ti Ahiret bude uskraćen onda, znaj, neće ti nimalo koristiti dunjaluk koji si stekao.

Dunjaluk je jahaća životinja, ako je uzjašeš, povest će te do cilja, a ako je pustiš da te uzjaše, onda će ti otežati!

Čovječe, ti si odgovoran za svoja djela, tebi će nastupiti smrt i stat ćeš pred svoga Gospodara, pa se pripremi za ono što ti dolazi, jer u trenutku smrti ćeš dobiti sigurnu vijest: Na dan kada neće koristiti imetak i sinovi, osim onoga koji Allahu dođe zdrava srca.

Allah neka nagradi Bekra b. Abdullaha koji je kazao: Ono što je od dunjaluka prošlo to su snovi, a ono što je ostalo to su puste želje i grijesi.

Doista je smrt ta koja bruka ovaj svijet, jer ne ostavlja

nikog na njemu da se veseli i raduje.

Sine Ademov, nemoj biti drug dunjalučki da se njime zadovoljiš i zbog njega srdiš, da se za njega boriš i da se radi nejga trudiš i znojiš. Baci ga u vatru, ako žudiš za Džennetom, jer mudar insan je kazao:

Kome dunjaluk bude najveća briga,

Taj se za uže obmane čvrsto uhvatio.

Sine Ademov, užitak na dunjaluku kratko traje, a kazna na Ahiretu je duga i bolna. Jedan od murdrih je kazao: Ovaj svijet rađa smrt, uništava ono što izgleda čvrsto i neuništivo, svi koji su na dunjaluku kreću se prema onome što ne znaju, a svi oni koji su nja njemu nisu njime zadovoljni i to je argument da dunjaluk nije vječan.

Sine Ademov, čuvaj se odlaganja, jer ono uništava čovjeka. Čovjek se osloni na Allaha pa ga Uzvišeni Allah opskrbljuje u svakoj situaciji, i u izgradnji i u rasipništvu. Možda neko od ljudi uloži svoju vjeru da bi ispunio svoje prohtjeve, a uz to ustručava se udijeliti jedan groš oholeći se u Allahovoj nafaci i bježeći od Allahovog prava, zato ćeš, glupače, shvatiti!

Vjernik je oštrouman, kada pogleda, onda gleda vizionarski, kada o nečemu razmišlja, uzme pouku, zatim se okrene dunjaluku i poruši ga, a Ahiret izgrađuje. Ne ruši svoj Ahiret kako bi pravio dunjaluk. On će tako postupati sve dok ne susretne svoga Gospodara, pa On bude njime zadovoljan i učini njega zadovoljnim. Dok se munafik natiče za dunjalukom, zatvarajući oči pred Ahiretom. On je dunjaluk za svoje božanstvo uzeo! Teško njemu! Zar je zbog

dunjaluka stvoren i zar mu je skupljanje dunjaluka naređeno! Toga dana će obmanuti saznati: **Toga dana će se zlikovci poznavati po znacima na licu, pa će za kike i noge ščepani biti.**

Sine Ademov, nisi zadovoljan svojim udjelom u dunjaluku, a za svoj udio u Ahiretu si potrebniji. Tragaj za njim, jer će ti on donijeti i onaj dio dunjaluka.

Sine Ademov, dunjaluk ti je opisan, a Ahiret ti je skriven, smrt ti se približila, a tebi je naređeno da radiš. Najpreče ti je da se držiš Allahovog prava, zato radi za Ahiret, jer će tvoj Gospodar tobom biti zadovoljan samo kada izvršiš obaveze koje prema Njemu imaš.

Sine Ademov, kada vidiš ljude u dobru, natječi se s njima, a kada ih vidiš u propastima dunjalučkim, ostavi ih i njih i ono što su za sebe odabrali. Zatekao sam ljude koji su dali prednost ovom brzom nad onim što dolazi, dali su prednost dunjaluku nad Ahiretom, pa su poniženi i propali, kažnjeni su tako što su im srca umrtvljena.

Kazna učenjacima za traženje dunjaluka djelima Ahireta bit će umrtvljeno srce.

O vi što ste dunjalukom opčinjeni, doista je dunjaluk raspadnuta lješina kojom se hrane njegovi zaljubljenici, ubijajući tako jedni druge a da toga nisu ni svjesni. Ko se na njega osloni,propao je i ponižen je, a ko na njemu bude skorman, taj je postigao istinsko dostojnstvo i ugled.

Prenosi se da je Hasan prošao pored nekog čovjeka koji je citirao stihove:

Možda kod mene i nema toliko lošeg

Da me ne obmane ludost prekoritelja.

Pa je rekao: *Allahu ekber! Tako mi Allaha, da dunjaluk ima poeziju ovo bi bili njegovi stihovi!*

O dunjaluku je pjevao:

On je poput sna koji čovjek usni, ili sjene koja nestane

Pametni se u njega nikada pouzdati neće!

Čovječe, trebaš uložiti samo malo svog jutarnjeg i večernjeg truda, svoje ustrajnosti i ubrzo ćeš zadobiti Allahovo zadovoljstvo, pa će te uvesti u Džennet i bit ćeš od spašenih!

O ljudi, Allah ne vara i ne uskraćuje Svoj Džennet, ali ga ni ne daje zbog pustih želja čovjekovih!

Sine Ademov, budi skroman u dunjaluku, prenosi se da je Isa, a.s., govorio: *Glad je moj princip, strah je moja parola, vuna je moja odjeća. Moj ogrev u zimi je sunce, a moja svjetiljka je mjesec, moja jahalica su moje dvije noge, a voće sve ono što iz zemlje rađa. Uzvišeni Allah zna da kada omrknem nemam ništa, a isto tako i kada osvanem, ali i pored toga smatram da na zemlji nema niko bogatiji od mene.*

Hasan je rekao: Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je kazao: *Tako mi Onoga u čijoj ruci je Muhammedova duša, jutros se nije ništa od hrane zateklo u Muhamedovoj porodici.* Tada ih je bilo devet kuća.

Poslanik,s.a.v.s., ovo nije rekao misleći da je zakasnila Allahova opskrba niti tražeći ono što mu Uzvišeni Allah nije dao, već da bi time ohrabio svoj ummet, ukazjući mu da ni

on od dunjaluka nema ništa.

Allahovom Poslaniku,s.a.v.s., su ponuđeni ključevi dunjaluka i dunjalučke riznice, a da mu Uzvišeni Allah nimalo nagradu ne umanji. Ali je on odbio da ih uzme. Nije želio suprotstaviti se Uzvišenom Gospodaru i voljeti ono što On prezire ili da uzdiže ono što je Uzvišeni ponizio. Prenosi se da je rekao: **Ko bude skroman u dunjaluku, iskušenja će mu postati lahka i nebitna.**[12]

Prenosi se da će na Sudnjem danu biti doveden dunjaluk sa svim ljepotama s kojima je stvoren od početka svijeta do Sudnjeg dana, pa će reći: Gospodaru, daruj me nekom od Tvojih dobrih robova. Pa će mu Uzvišeni Allah reći: Šuti, nisam stvorio odvratnije i prezrenije svorenje od tebe i onih koji su ti dali prednost nad onim što Ja dajem.

Čovjek je na ovom svijetu zarobljenik, ne staje se truditi osloboditi se okova i siguran je tek onog dana kada susretne svoga Gospodara.

Jednom se neki čovjek obratio Hasanu el-Basriji: Ebu Se'ide, koja odjeća ti je najdraža?

Najgora, najlošija i najnecjenjenija kod ljudi – odgovorio je Hasan.

Čovjek mu na to reče: Pa zar nije prenešeno da je Allah lijep i da voli ljepotu?

Sinko, pogrešno razmišljaš, kada bi se ljepota kod Allaha ogledala u odjeći, onda bi griješnici kod Njega bili bolji i plemenitiji od dobročinitelja. Ljepota je u približavanju Allahu dobrim djelima, izbjegavanje grijeha i lijepa moralna

12 Bilježi ga Ibn Dževzi u Mevdu›atu, navodeći da ovo nije hadis.

svojstva. Tako se prenosi i od Poslanika, s.a.v.s., da je kazao: **Poslan sam da upitpunim moralna svojstva kod ljudi.**

Prenosi se da je Isa, a.s., rekao: Izgladnite svoje utrobe i razbarušite svoju kosu, prekrijte se pokrivačem tuge, pa moža spoznate Uzvišenog Allaha svojim srcima.

Hasan el-Basri je upitan: Koji čovjek je najbolji i najveći? On je odgovorio: Onaj koji ne mari u čijoj ruci je dunjaluk i dunjalučka ljepota.

Upitan je također: Koji čovjek je propao u trgovoni? On odgovori: Onaj koji je prodao vječno za prolazno.

Ko je najvrijedniji čovjek – upitan je Hasan el-Basri, pa je odgovorio: *Onaj koji ne pridaje dunjaluku nikakvu vrijednost.*

Prenosi se da je neki čovjek upitao Allahovog Poslanika,s.a.v.s.: *Ukaži mi na djelo koje ako budem radio zavoljet će me Allah a zavoljet će me i ljudi.*

Poslanik,s.a.v.s., mu reče: **Budi skorman na dunjaluku, voljet će te Allah. Budi skroman u onome što je kod ljudi, zavoljet će te ljudi.**

Kada čovjek osvane, bude mu propisano četvero: ljubav prema Allahu, ljubav prema vjeri, ljubav prema Ahiretu i prezir prema dunjaluku.

Neki čovjek je kazao Hasanu: *Ebu Se'ide, šta misliš o dunjaluku?*

On reče: *A šta bih mislio o kući na kojoj ćeš biti pitan za ono što ti je dozvoljeno, a kažnjen za ono što ti je zabranjeno.*

Čovjek reče: *Tako mi Allaha, nisam čuo konciznijeg govora od ovih tvojih riječi.*

Ne, riiječi Omera b. Abdulaziza su konciznije i djelotvornije od ovih mojih. Njemu je namjesnik Himsa poslao pismo obavijestivši ga da su zidine grada urušene i da ih treba obnoviti. Na to mu je on odgovorio: *Zaštiti svoj grad pravednošću i očisti ga od nasilja i nepravde. Odstrani iz njega strahove i očekuj selamet i spas.*

Prenosi se da je Uzvišeni Allah kazao dunjaluku: *Ko Mi bude služio, budi mu poslušan i pokoran, a ko tebi bude služio, iskoristi ga.*

Iz istog poglavlja

O kratkoći nade

Hasan je govorio: Sine Ademov, nemoj oholo hoditi zemljom, jer će ti ona uskoro kabur biti. Ostavi se nemara, jer od kako si se rodio svoj život rušiš i uništavaš.

Sine Ademov, nemoj sutrašnju brigu tovariti današnjem danu, neka ti bude dovoljna današnja briga. Ako dočekaš sutra, Allah će ti u sutrašnjem danu nafaku odrediti.

Allah se smilovao čovjeku koji je svjestan jednog života, pa jede samo onoliko koliko mu je dovoljno, oblači najskromniju odjeću i spava na zemlju trudeći se u ibadetu Milostivome, sve dok mu u takvom stanju ne dođe smrt.

Kad god bi čovjek povećao svoju nadu, pokvario bi svoja djela.

Hasan je prošao pored nekog čovjeka koji je tražio veliki novac za robinju, te mu reče: *Prodaj je za dirhem, jer je Allah prodao hurije Svojim robovima za malo novca i zalogaja.*

Čovječe, posti tako da kada ožedniš kao da se nećeš napiti, a kada se napiješ kao da nećeš stići ožednjeti, jer stanje je još teže, a život je još kraći, a stanje teško da će još dugo tako ostati.

Ušli smo kod Safvana b. Muhriza koji je živio u jako skromnoj, već navedenoj kući, pa mu rekosmo: Allah ti dao dobro, trebao bi popraviti ovu kuću?! On reče: Koliko je samo ljudi umrlo, a ova kuća i dalje ovako stoji kao što je vidite.

Nekom čovjeku je plaćeno nešto jedan dirhem, pa on reče: *Nemam potrebe za tim, pijaca je već završena a ja se bojim da umrem prije nego to podijelim ili potrošim i da ga ostavim iza sebe, pa da za to budem odgovoran. Ako budem sutra proživljen, Allah, Koji nema sudruga, će mi dati nafaku za sutrašnji dan.*

Uzvišeni Allah daje i uskraćuje Svome robu, pa ko se suprotstavi Allahovoj odredbi, zaslužio je Allahovu kaznu.

Sine Ademov, ti si broj udisaja i minuta, kada prođe jedan dio vremena, prošao je jedan dio tebe.

Allah neka nagradi pjesnika koji je kazao:

Mi se radujemo zbog svakog dana koji proživimo

A ne znamo da smo svakim danom smrti bliži

I radi za sebe prije nego smrt dođe

Jer će se tada ko je uspio, a ko propao, vidjeti.

Sine Ademov, ti imaš određen smrtni čas i imaš svoje nade. Ako ostvariš svoju nadu, to te je samo smrti približilo, a ako te zatekne smrt, onda te od tvoje nade odvojila.

Nije mi prošao nijedan dan a da nisam mislio da ću u njemu umrijeti.

Neko je kazao: Čudim se čudom onome koji se nada, a njegov život i nafaka su u rukama drugoga.

Prenosi se da je Uzvišeni Allah, kada je stvorio Adema pred njegovim očima stavio njegov smrtni čas, a njegove želje iza njegovih leđa. Pa kada je čovjek zapao u grijeh,okrenuo se,tako da mu je nada došla pred oči a svijest o smrti iza leđa. I zbog toga se kod čovjeka javlja duga nada i nemar prema smrti.

Sine Ademov, kada bi bio svjestan blizine smrti, prezreo bi zablude kojima te tvoja nada poziva. A kada bi vidio koliko ti je još od života ostalo,zaboravio bi većinu onoga čemu se nadaš i što iščekuješ!

Jednom je Hasan klanjao dženazu, pa je otišao do groba i kazao: *Eh, kakva je ovo opomena kojom su ljudi opomenuti, kada bi samo živa srca toga bila svjesna, ali u našim srcima nema života!*

O ljudi, smrt razotkriva dunjaluk i nakon toga pametan na dunjaluku neće radost osjetiti. Allah se smilovao onome ko na dunjaluku uzme samo onoliko da preživi, a ponos i ugled ostavi za dan kada će mu biti najpotrebniji. Kao da je smrt već nastupila a djela se prekinula, pa neka se Allah smiluje onome ko je skratio svoju nadu i o smrti razmišlja!

Hasan je vidio na Maliku b. Dinaru ogrtač od vune, pa reče: *Voliš li vunene ogrtače?*

Da, reče on.

Nemoj ih toliko cijeniti, jer su prije tebe bili na ovcama. Pa ovaj skide ogrtač.

Čovječe, ti ne znaš šta će biti uzrok tvoje smrti!

Čovječe, pripazi na sebe i svoje stanje prije nego te spuste na tabut!

Halidu b. Zejdu b. Muaviji je rečeno: *Šta je najbliže?*

Smrt – rekao je.

A šta je najdalje? – opet je upitan.

Nada – odgovorio je.

Neki čovjek se požalio Ummi Derda', rekavši: *U srcu imam bolest za koju nemam lijeka, moje srce je osoro i puno se nada.*

Ona mu reče: *Gledaju grobove, prisustvuj dženazama, gledaj mrtve, nadati se je da će ti to biti dovoljno.*

Na kamenu je pronađeno: Čovječe, kad bi vidio ono malo što ti je preostalo od života, sve želje svoje bi odmah napustio nastojeći da što više dobra učiniš. Tako bi ostavio pohlepu i lukavstvo iz straha od kajanja koje će sutra doći "kada se noge budu klizale, porodica te predala, bližnji te se odrekao, prijatelj te zaboravio, kada budeš u pomoć zvao, a niko ti se ne bude odazivao.

Između čovjeka i Adema, a.s., je samo nekoliko umrlih predaka!

Primjer učenjaka među neznalicama je kao primjer ljekara među bolesnima.

Hadžadž je održao hutbu na minberi u Basri i rekao: *Mudri Allah je odredio da ovaj svijet bude prolazan, a onaj*

vječno da traje. Ono što je vječnim učinjeno neće nestati, niti će bez kraja biti ono što ima kraj. Zato neka vas nipošto ne zavarava to što ovaj svijet jest, a onaj još nije, i neka vam nadanja budu primjerena kratkoći života na svijetu ovom!

Čudnog li čuda, kako je Hadždžadž mogao dokučiti to što je spoznao, a opet se od Istine udaljiti!

Peto poglavlje

O istigfaru i dovi i zabrani pretvaranja i licemjerstva

Gospodaru moj, ko je preči da bude ponizan i pokoran od mene! A ko je preči da mi oprosti i pobriše grijehe od Tebe! Stvorio si me slabašnim, tako da sebi ne mogu ni koristiti ni štetiti!

Gospodaru moj, Tvoje znanje o meni je od ranije! Tvoja odredba me okružuje! Tvoja naredba se sprovodi. Ja sam Ti pokoran Tvojom dozvolom, Tvojom pomoći i Tvojom zaslugom. Gospodaru moj, ja ti griješim, i Ti to znaš. To je tvoj argument protiv mene. Pored ovog Tvog argumenta, ja sam bez argumenata, pa usadi strah od Tebe u moje srce tako da ne molim nikog drugog mimo Tebe i da se ne bojim nikog drugog mimo Tebe!

Allahu moj, Najmilostiviji, neka je salevat na pečata svih vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., oprosti meni i svim vjernicima, Dovoljan mi je Allah i divan je On zaštitnik!

Kada bi kretao na putovanje, običavao je govoriti: O Ti, kome kada se ostave i prepuste stvari, On ih čuva i o njima vodi brigu, ostavljam Ti ono što iza mene ostaje, moju porodicu i moje potomke, i sve ono što posjedujem, pa ih

čuvaj, Ti, koji ne zapostavljaš ono što ti se povjeri.

Kada bi ga pogodila kakva briga ili nedaća, govorio bi: O Ti, koji si suzdržao Ibrahimovu ruku da ne zakolje sina, dok su se oni međusobno sašaptavali, pa sin reče ocu: Budi blag, oče, a Ibrahim mu kaza: Budi strpljiv, sinko, u naredbi svoga Gospodara! O, Ti, koji si izbavio Jusufa iz tamnog bunara, i koji si ga, nakon što je rob bio, u vladara obratio! O, Ti, koji si čuo dozivanja Zu-n-Nuna iz tama mora! O, Ti, koji si vratio vid Jakubu, a.s., i njegovu tugu pretvorio u radost! O Ti koji si se smilovao Davudu, otklonio nedaće od Ejjuba! O, Ti, koji se odazivaš pozivu potištenoga kada Te zamoli, Ti, koji pružaš pomoć onome ko od Tebe pomoć zatraži! O, Ti, koji jedini zaslužuješ da budeš obožavan! O, Ti, što poznaješ tajne, što otklanjaš nedaće, molim Te da izliješ svoje salavate na Tvog odabranog vjerovjesnika i roba s kojim si zadovoljan, Muhammeda, s.a.v.s., njegovu porodicu i ashabe, da me oslobodiš onoga što me brine, i izbaviš iz poteškoće u kojoj sam. O, Ti, Najbolji od koga se ište i Najplemenitiji u koga se nade polažu, Najmilostiviji čijoj milosti se nada, uradi sa mnom dobro koje Ti želiš, o, Najmilostiviji! Dovoljan mi je Allah i divan je On zaštitnik!

Kada bi ulazio na groblje, Hasan bi govorio: Allahu moj, Gospodaru ovih istruhlih tijela i smrskanih kostiju, koji su s ovog svijeta otišli u Tebe vjerujući i Tvojoj milosti se nadajući, pošalji im milost Svoju i selame od mene.

Kada mu je Hadždžadž oštro zaprijetio i pozvao ga, Hasan je proučio: O Ti koji čuješ moju molbu, o moja gotovosti pri udarcu sudbine, Ti koji možeš odagnati tugu moju i poteškoću od mene otkloniti! O Ti koji si mi milostiv i blagodaran, o Bože moj i Bože Ibrahimov, Ishakov, Jakubov

i njihovih potomaka, pa Musaov, Isaov i Muhammedov, Gospodaru ljudi svih! Tako Ti Kaf Ha Ja Ajn Sad, Ta ha, Ja sin vel-Kur'anil-hakim, blagoslovi Muhammeda i čistu porodicu njegovu, a mene sačuvaj od zla i zla svakog zločinitelja! Zaštiti me od Hadždžadža i njegove družine, i njegovih pristalica, i njegove vojske! Odbij od mene, Svojom moći, njegovo nastojanje, uznemiravanje i zlo svako! Zatvori mu put do mene, Gospodaru svih svjetova!neka je salavat i selam na posljednjeg Poslanika, Muhammeda, s.a.v.s.

Kada bi se razbolio, govorio bi: Gospodaru, nemoj me učiniti od onih koji se kaju kada se razbole, a čim ozdrave budu iskušani, i kada osiromaše u tugu zapadaju. Allahu moj,podarimi zadovoljstvo koje će Te zadovoljiti i izliječi me lijekom koji daješ onome ko lijek od Tebe traži. Gospodaru, uputi me na ono u čemu je Tvoja ljubav i zadovoljstvo, o, Ti, koji si milostiv prema onome ko milost traži i koji se odazivaš onome ko Te zamoli!

Hasanovom predavanju je prisustvovao neki haridžija, te je uznemiravao prisutne pa je rečeno Hasanu el-Basriji: Zar se nećeš na njega žaliti vladaru?

Nadam se da će mu biti dovoljan Gospodar vladara – reče Hasan.

Kada je naredni put došao ovaj čovjek, Hasan se okrenuo prema kibli i rekao: Gospodaru, postupi s njim kako hoćeš.

Čovjek je pao sa svoje jahalice i ostao na mjestu mrtav, te je ponijet svojoj porodici. Kada je Hasan s time upoznat, rekao je: Hvala Allahu Koji je dovoljan onome ko ga uzme za dovoljno i koji uslišava dove onome ko Ga zamoli! Kako je samo bio obmanut!

Kada bi napuštao skup, govorio bi: Gospodaru moj, pridruži me dobrim koji su bili prije mene, učini me od dobrih koji su preostali, sačuvaj me od zla moje duše i od zla svakog zločinca.

Kada bi završio s učenjem Kur'ana, rekao bi: Istinu je rekao Uzvišeni, osim koga drugog božanstva nema, Živi koji ne umire. Plemeniti poslanici su dostavili, a mi smo, kao što je rekao naš Gospodar, tome svjedoci. Hvala Allahu, Gospodaru svijetova, i neka je salavat na pečata poslanika Muhammeda, s.a.v.s., njegovu čistu porodicu, ashabe i supruge, majke vjernika.

Allahu, Ti si nas podučio Kur'anu, prije nego smo mi to i željeli, Ti si nas odlikovao Kur'anom prije nego smo spoznali njegovu vrijednost, darivao si nam Kur'an prije nego smo shvatili njegovu korist. Gospodaru, kao što si nam darivao Kur'an, kao Tvoj dar, izraz Tvoje plemenitosti, dobrote i milosti prema nama, bez naše moći, snage i sposobnosti, molimo Te da nas sačuvaš njegovim hakom, ljepotom njegovog učenja, memorisanjem njegovih ajeta, radom po njegovim jasnim ajetima i pojašnjenjem njegovih manje jasnih ajeta.

Gospodaru, uputi nas kur'anskom uputom, prosvijeti naša srca kur'anskom vizijom. Gospodaru. Ti si Kur'an objavio kao lijek za dobre robove Svoje, a kao nesreću za zločince i griješnike. Gospodaru, učini nam ga putokazom u robovanju Tebi, zaštitom od Tvoje kazne, svjetlom koje će nam put osvjetliti na dan susreta s Tobom, kojim ćemo blistati među Tvojim robovima, uz pomoć koga ćemo preći Sirat-ćupriju i do Dženneta stići!

Gospodaru, molimo Te da nas sačuvaš od zanemarivanja

djelovanja po Kur'anu, od zapostavljanja njegovih namjera i zanemarivanja njegovih prava.

Gospodaru, skini s nas njegov teret, olakšaj nam njegovo pamćenje, učini nas od onih koji poštuju njegovo pravo, izvršavaju njegove naredbe, vjeruju u njegove ajete, slijede njegov put, dozvoljavaju samo ono što je on dozvolio a zabranjuju ono što je on zabranio.

Allahu, zadovolji nas sa malo sna, a probudi nas u trenucima kada se spušta Tvoja milost i uslišava dova.

Gospodaru,okoristi nas njegovim ajetima, opomeni nas kur'anskim poukama i primjerima, oprosti nam grijehe njegovim učenjem, i obraduj nas njime u danu našeg preseljenja.

Gospodaru, okoristi nas Kur'anom plemenitim i njegovim ajetima, poukama mudrim.

Gospodaru, zaštiti nas od grubosti srca, i oprosti nam naše grijehe i prestupe!

Gospodaru, Ti si Kur'an učinio blagoslovljenim, pa nas opskrbi svakom vrstom blagoslova i sačuvaj nas i zaštiti od svake propasti i gubitka.

Gospodaru, učini nam Kur'an zauzimačem, čije zauzimanje se prima, svjetlom, lijekom, uputom i savjetom.

Gospodaru, neka nam Kur'an srca ispuni smirajom i dostojanstvom, olakšaj nam da puni istigfar činimo, podari nam moć srca da Kur'an shvatimo i razumijemo, slast u ponavljanju, pouku u razmišljanju o njemu, tako da za njega ne budemo imali alternative, niti cijene za koju bismo ga

dali, niti ničemu na ovom svijetu nad njim dali prednost, Gospodaru, Ti naše dove čuješ i uslišavaš!

Gospodaru, učini Kur'an proljećem naših prsa, lijekom naših grudi, svjetlom naših očiju, našim najboljim djelima, odstranjivačem naših briga i poteškoća i vodičem ka Džennetu!

Gospodaru, nemoj nam ostaviti grijeh a da ga ne oprostiš, brigu a da je ne otkloniš, dug a da ga ne podmiriš, odsutnog, a da nam ga ne vratiš, umrlog, a da mu se ne smiluješ, bolesnog, a da ga ne izliječiš, niti ijednu od dunjalučkih i ahiretskih potreba s kojom si Ti zadoovljan i u kojoj je korist za nas a da je ne izvršiš, o, Ti, najmilostiviji, koji čuješ pozive onih što u pomoć dozivaju i koji nevoljnicima dove uslišavaš.

Neka je salevat na Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., posljednjeg vjerovjesnika i njegovu čistu porodicu.

Iz ovog poglavlja

O zabrani pretvaranja i pokuđenosti licemjerstva

Sine Ademov, nemoj činiti ništa od dobrih djela iz licemjerstva, niti ih ostavljati iz stida!

Dok je jednom Hasan držao predavanje, neki beduin je uzdahnuo, pa mu Hasan reče: Sinovče, Šta si želio tim svojim postupkom? Ako si u tome iskren bio, onda si samo objelodanio ono što si u duši nosio. A ako nisi iskren bio, onda si svoju dušu upropastio. Bilo je ljudi koji su se trudili u učenju dove, a da im niko glasa nije čuo. Među ljudima prije vas bilo je onih koji bi cijeli Kur'an proučili, a da im komšije ne bi čuli nijednog glasa. Drugi bi izučavao fikh i vjeru, a da o tome svom prijatelju ne bi progovorio nijedne riječi. Nekom od njih bi bilo rečeno: **Kako si skrušen u svome namazu i kako se malo obazireš oko sebe.** On bi odgovorio: **Brate, odkuda ti znaš gdje je moje srce bilo?**

Redža' b. Hajve je vidio nekog čovjeka kako je poslije sabaha bio pospan, pa mu reče: Trgni se – Allah ti oprostio – da ne pomisle ljudi da si takav zbog noći provedene u namazu, pa da ti djela budu upropaštena.

Prenosi se da je neki čovjek rekao Allahovom Poslaniku: *Allahov Poslaniče, nejasno mi je šta je to licemjerstvo?*

Poslanik,s.a.v.s., mu reče: *Onaj ko se pretvara da ga drugi vide, taj je licemjer.*

Licemjer želi da pobijedi Allahovu odredbu nad sobom. On je kod Allaha prezreni griješnik. On hoće da Svoje robove upozna sa time, a munafik želi da ljudi kažu da je dobar, a on je uistinu od toga vrlo daleko. Allahovo znanje o tom njegovom nastojanju postojano je u dušama Njegovih robova.

Obavijestili su me da je neko čuo drugoga koji je učio Allahove riječi: **One koji su vjerovali i dobro činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti.** Čuvši to, ovaj čovjek reče: *Činiću ibadet Allahu na način o kome će se prepričavati na ovom svijetu.*

Počeo je redovno klanjati sve namaze i postiti uopšte ne mrseći. Mogao se vidjeti samo kako klanja i zikr čini. Ali, kad god bi ljudi pored njega prolazili, govorio je: *Pogledajte ovog licemjera.*

Te riječi ga podstakoše na preispitivanje njegova ibadeta prema Allahu. Na kraju zaključi: *Ne imala me majka! Svijet me spominje po hrđavom djelu, smatraju da si pokvaren i u zabludi, a to je zato što to nisam u ime Allaha činio!*

Zatim je svoju namjeru izmijenio i opet nastavio ibadet činiti. Međutim, sada je i Allah Svoj odnos prema njemu izmijenio pa su ljudi, prolazeći pored njega, govorili: *Divnog li pobožnjaka, Allah mu se smilovao! Sada je ovo pravi ibadet.*

Budite iskreni u svojim djelima prema Allahu, jer se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: **Ko uljepša svoj namaz dok ga gledaju ljudi, a zanemari ga kada ga**

niko ne vidi, taj se igra sa namazom, a time i sa svojim Gospodarom.[13]

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: K**o ljudima priča o svome djelu, Allah će s njim upoznati Svoja stvorenja na Sudnjem danu, poniziti ga i učiniti nebitnim i malim.**[14]

Sine Ademov, zar se ne stidiš, govoriš govorom pobožnjaka, a postupaš poput silnika i oholnika.

Sine Ademov, oblačiš se u odjeću pobožnog, a živiš životom griješnog! Tvrdiš da ideš stazama Allahu pokornih, a gledaš pogledom uobraženih. Teško tebi! Nemaš nijedno svojstvo Allahu predanih! Na Sudnjem danu ćeš stati pred Allaha koji **zna poglede koji kriomice gledaju u ono što je zabranjeno i ono što grudi kriju.**

Hasan je govorio:*Kome bude Allah primio samo jedno dobro djelo, uvest će ga u Džennet.*

Pa mu je rečeno: E*bu Se'ide, šta je sa ostalim dobrim djelima ljudi?*

On odgovori: *Allah prima samo ona djela koja su čista i sačuvana licemjerstva i pretvaranja. Kome jedno djelo bude sačuvano od toga, on će uspjeti!*

Prenosi se da je Se'id b. Džubejr vidio nekog čovjeka kako se mrtvo ophodi sa ibadetom, pa mu reče: *Sinovče, islam je živ, pa ga oživi i nemoj ga umrtvljavati, Allah te umrtvio i ne oživio.*

Ko sebe kudi u skupu ljudi, taj se hvali, a ružno je ono

13 Bilježi ga Ebu Ja'la, sa slabim senedom.
14 Bilježi ga Buhari.

što čini.

Aiša, r.a., je vidjela čovjeka koji se ponašao poput mrtvaca pa se o njemu raspitivala. Kad su rekli da je od dobrih ljudi, kazala je: *Omer je bio bolji od njega, ali, kad je išao, on je žurio, kad je udarao, bol je zadavao, a kad je hranio, do sitosti je to činio. Ostavite pretvaranje, jer Allah neće primiti djelo onoga koji se pretvara!*

Prenosi se od dobrih pobožnjaka da su govorili: Najbolji vid skromnosti je skrivati skromnost.

Ko se pred ljudima predstavlja onakvim kakav nije, Allah će ga zbog toga uništiti.

Jedan sat razmišljanja, bolji je od noći ibadeta.

Ako je u zajednici vrijednost i dobro, onda je u samoći spas.

Prenosi se da je Ebu Hurejre, r.a., prošao pored Mervana b. Hakema koji je gradio kuću, pa u reče: *Oče Abdulkuddusov, gradi čvrsto, nadaj se dugo, živi malo, jedi sažvakano, susret je kod Allaha!*

Još ranije su ljudi bili iskušavani dugim nadanjem!

Prenosi se da je Hammad b. Seleme rekao: Ebu Osman en-Nehšeli je govorio: *Dočekao sam sto trideset godina i skoro sve sam zanemario i zapostvio, osim nade. Ona mi se povećava iz dana u dan.*

Bekr b. Abdullah je puno plakao za svojom ženom nakon što je umrla, pa mu je Hasan to zabranio. Bekr je počeo nabrajati njene osobine i odlike, a Hasan mu na to

reče: *Kod Allaha ima boljih od nje!*

Nakon toga, Bekr se oženio njenom sestrom, susreo je Hasana i rekao mu: *Ebu Se'ide, ona je bolja od prve.*

Mislio sam, Allah ti se smilovao, na hurije, kada sam to rekao – reče Hasan.

Prenosi se da je Ebu Derda' kazao:Troje me nasmijava, a troje rasplakuje. Nasmijava me: čovjek koji se nada dugom životu, a smrt svuda za njim traga, čovjek koji je nemaran, a zna da neće biti zanemaren i zapostavljen, i čovjek koji se puno smije, a još ne zna da li je Stvoritelj i Gospodar njegov zadovoljan njime ili nije.

A rasplakuje me: strah od kraja, prekidanje rada i stajanje pred Allahom, kada će čovjek čekati da mu Allah odredi mjesto u Džennetu ili Džehennemu.

Uzvišeni Allah je spustio među Svoje robove tri osjećaja, da nije njih vjerovjesnici i pokorni Allahovi robovi ne bi se mogli nimalo okoristiti dunjalukom, to su: nada, smrtni rok i zaborav.

Šesto poglavlje

Mudrosti i savjeti o učenju Kur'ana

Prenosi se da je Omer b. el-Hattab, r.a., rekao: O ljudi, učite Kur'an tražeći ono što je kod Allaha, dž.š., prije nego što ga ljudi budu učili tražeći ono što je kod ljudi."

Kada čovjek traži znanje Kur'ana i znanje uopće u ime Allaha, to se ubrzo očituje u njegovoj skrušenosti, pobožnosti, blagosti i skromnosti.

Allah se smilovao čovjeku koji se osami sa Allahovom knjigom a zatim usporedi sebe s njenim principima. Ako je u skladu sa Allahovom knjigom, zahvali se Allahu i zamoli za povećanje blagodati, a ako je u kontradiktornosti pokaje se i povrati Allahu.

O ljudi, ovaj Kur'an je lijek vjernicima i vodič pobožnima. Ko se po njemu uputio, taj je na pravome putu, a ko se od Kur'ana okrene, propao je.

Najgori ljudi su oni koji uče Kur'an a ne postupaju po njegovim odredbama i ne slijede njegov put: **Na njih je Allahovo prokletstvo i prokletstvo onih koji proklinju.**

Među onima prije vas bilo je onih koji bi cijelu noć na noćnom namazu učili jednu suru i ujutru bi im se to poznalo

na licu. A sada vi učite Kur'an ali on ne prelazi vaše grkljane, a Uzvišeni Allah kaže: **Knjiga koju ti objavljujemo, Blagoslovljena je da bi o ajetima njenim razmišljao.**

Tako mi Allaha, ne spada u učenje Kur'ana i njegovo čuvanje samo slova njegova izgovarati ispravno ne čuvajući granice koje je on uspostavio. Vi govorite: *Kur'an smo proučili i nismo ni slova izostavili.* Ko tako govori, taj iznosi laži! Tako mi Allaha, on ga je cijela izostavio! Oni koji tako uče nisu, Allaha mi, ni učeni, ni znani, a ni mudri! Kada će učači Kur'ana govoriti u duhu Allahovih riječi: **Mi ćemo ti doista teške riječi slati...** gdje se podrazumijeva rad i postupanje po Kur'anu, i u duhu Allahovih riječi: **A kad ga čitamo, ti prati čitanje njegovo...** odnosno, odobravaj ono što Kur'an odobrava, a zabranjuj ono što zabranjuje.

Tri su vrste učača Kur'ana: jedni ga smatraju trgovačkom robom tražeći njime ono što je kod ljudi. Zatim oni koji ga lijepo uče izgovarajući lijepo njegove glasove, ali zanemarujući njegove granice. Oni učenjem Kur'ana zgrću novac namjesnika i dobijaju povlašten položaj među ljudima. Njihov se broj danas umnožio, Allah ih ne umnožio i uništio! I oni koji uče Kur'an razmišljajući o njegovim ajetima, liječeći se njime. On je lijek za njihova srca. Zbog dova ovakvih ljudi padaju kiše i zbog njih Allah daje blagodati. Njihovim dovama se odstranjuju nesreće, oni su Allahova partija, a Allahova strana sigurno pobjeđuje!

Prenosi se da je neka delegacija iz Jemena došla kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., te im je on proučio nešto od Kur'ana i oni su počeli plakati. Na to Ebu Bekr, r.a., reče: *Ovakvi smo bili i mi dok nam srca nisu ogrubjela!*

O ljudi, gledajte u mushafe kada učite Kur'an, jer se

prenosi od Osmana da je kazao: *Prezirem da mi prođe dan u kojem neću pogledati u Allahov zavjet – mushaf.* Na to mu je nešto rečeno, pa on reče: *Mushaf je blagoslovljen. On je gledao u mushaf radi tog blagoslova.* U njegovoj kući je stalno bio prisutan mushaf i bio je jedan od ashaba Allahovog Poslanika,s.a.v.s., koji je najbolje poznavao Kur'an.

Jednom je Hasanu prinešena večera, pa kada je naumio jesti,čuo je nekog kako uči Allahove riječi: *I bit će kod Nas okova i ognja, i jela koja u grlu zastaju i patnja bolna...* te reče sluškinji: Odnesi večeru. Ostatak noći je proveo u plaču ponavljajući ajet.

U nekim predanjima se spominje da je tako ostao tri dana. Njegov sin je onda doveo neke njegove prijatelje, te su prinijeli hranu i on je s njima jeo. Proučio je ajet: **I bojte se Dana kada ćete se svi Allahu vratiti, kada će se svakome ono što je zaslužio isplatiti - nikome krivo neće učinjeno biti.**

Ah, kakav je ovo savjet koji Allah upućuje Svojim robovima, kada bi samo ljudi savjete prihvatali! Onda ponovo prouči: **Kome bi od vas bilo drago da posjeduje bašču punu palmi i vinove loze kroz koju teku rijeke i u kojoj ima svakojakih plodova, a da je ostario i da ima nejaku djecu, a da onda naiđe vatrena oluja preko nje i ona izgori? - Tako vam Allah objašnjava dokaze da biste razmislili.**

Ovo su Allahovi primjeri koje navodi Svojim robovima. Njima će se okoristiti i u njima korist vidjeti onaj koga Allah uputi Svojom uputom. Uzvišeni je rekao: Primjer čovjeka kada zađe u godine, kada mu kosti oslabe,porodica se uveća, poveća mu se potreba za usjevima, a vatra dođe i sve to spali kao primjer čovjeka koji će doći na Sudnji dan, nag, žedan

i siromašan. Krenut će ka svojim dobrim djelima vjerujući da su ona njegova. Zatećiće ih kako su ih grijesi odnijeli i upropastili.

Proučio je: **Noću su malo spavali.** Oni su obavljali namaz do zadnje trećine noći, a onda bi sjeli i činili istigfar.

Jednom je proučio Allahove riječi: **A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!"** Ovo su muslimani koji nisu neznalice i bestidnici. Kada im se takvi obrate i prema njima na takav način postupe, oni budu prema njima blagi i ne požuruju.

Hasan je proučio kur'anski ajet: **I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati, a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati: "Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas što ćeš svoj račun polagati!"** Zatim je rekao: Čovječe, prema tebi je pravedno postupio onaj ko ti je pomogao da preispitaš sebe.

Nakon što je proučio ajet: **Mi im polahko dane odbrajamo!** Rekao je: Zadnji trenutak odbrojavanja je izlazak duše. Zadnji trenutak odbrojavanja je rastanak s voljenim i djecom. Zadnji trenutak odbrojavanja je ulazak u kabur. O Allahovi robovi,preduhitrite ovo činjenjem dobrih djela. O Allahovi robovi, doista, ako bi dah bio prekinut, prekinuta bi bila i djela kojima si se približio, i dobra djela na koja se oslanjaš. Allah neka se smiluje čovjeku koji preispituje svoja djela, koji se boji svoga Gospodara i plaši svojih grijeha.

Proučio je kur'anski ajet: **Kad im se kože ispeku, zamijenićemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju.** Pa su mu se koljena pribila, suze krenule teći, zatim

reče: Prenosi se da će Vatra njihovo meso pojesti sedamdeset puta na dan, zatim će im biti naređeno da se vrate u prvobitno stanje. Gospodaru, molimo Te da nas sačuvaš vatre i djela koja će nas odvesti u Vatru.

Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište! – Budite strpljivi prema dunjalučkim ljepotama i blagodatima i budite skromni u prolaznome, postići ćete Ahiret, a divan je to kraj!

I ispod njega su bile riznice njihove – Hasan je kazao: Od Ibn Abbasa se prenosi da je rekao: U tim riznicama je bila zlatna ploča i zlatna cigla. Na njima je pisalo: *U ime Allaha Milostivoga i Samilosnoga, čudim se onome ko je spoznao smrt, kako se može radovati? Onome ko je spoznao Vatru kako se može smijati? Onome ko je spoznao dunjaluk i živio sa njegovim stanovnicima kako se može smiriti i uspokojiti? Onome koji vjeruje u Allahovu odredbu, kako se umara i žalosti u traganju za nafakom? Onome ko vjeruje u Vatru, kako čini grijehe? Nema božanstva osim Allaha i Muhammed je Allahov poslanik.*

Hasan je proučio Allahove riječi: **Allah čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran.** Pa je rekao: Subhanallah! Kako je milost Allahova neograničena, Njegova dobrota prostrana, a divno djelo Njegovo! Allah je dao noć onom koji to u toku dana nije mogao sve stići, a dan onom koga je noć prevarila.

Proučio je: **... i lijepo obećanje Stvoriteljai Gospodara tvoga sinovima Israilovim bilo je ispunjeno, zato što su trpjeli, a sa zemljom sravnismo ono što su faraon i narod njegov sagradili i ono što su podigli**, pa je rekao: Čudan li je čovjek koji vjeruje u ovaj ajet, a opet se boji vladara ili nasilnika! Tako mi Allaha, kad bi se ljudi, kao što Allah traži

od njih, strpjeli na iskušenjima na koja su stavljeni, On bi ih sigurno toga spasio. Ali oni se uplaše sablje i u strahu se potpuno predaju. Molimo Uzvišenog Allaha da nas spasi i sačuva od teških iskušenja.

Proučio je ajet: **Vatra će im lica pržiti i iskeženih zuba će u Džehennemu ostati,** te je rekao: O Allahovi robovi, kako je ovo strašan i stravičan prizor, pa ga se pričuvajte!

Prenosi se da će plameni jezici vatre zahvatiti ljudska lica te na njima neće ostaviti ni mesa ni kože. Ljudi će u plaču govoriti: Gospodaru naš, tražimo Tvoju zaštitu od džehennemske vatre, a ružno je ona prebivalište.

Proučio je: **Ka Allahu se dižu lijepe riječi i dobro djelo Allah prima.** Pa je rekao: Kad čovjek kaže lijepu riječ i uradi dobro djelo, Allah primi lijepu riječ zbog njegovog dobrog djela. A kad kaže lijepu riječ, a uradi loše djelo, Allah zbog lošeg djela koje je uradio, odbije i lijepu riječ.

Proučio je ajet: **... a onog dana kada dožive ono čime im se prijeti, učiniće im se da su ostali samo časak dana. I doista! Zar će ko drugi biti uništen do narod raskalašeni!** Pa je rekao: To su oni koji su ovaj svijet na nedozvoljen način sticali, a zatim ga brzo rasuli udovoljavajući svojim strastima i prohtjevima: Saznat će oni u kakvu su propast došli!

Smrtne muke zbilja će doći, to je nešto od čega ne možeš pobjeći. Pa je rekao: Čovjek doista čini grijehe na zemlji. Onoga dana kad smrt nastupi pokušat će pobjeći, ali neće moći.

...a njima će se učiniti onoga dana kad ga dožive da su samo jednu večer ili jedno jutro njezino ostali. Pa je rekao:

Sine Ademov, zar se od grijeha strpjeti nisi mogao koliko je između večeri i jutra?!

Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla, i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv. Pa je rekao: Ranije generacije su bile međusobno samilosne i milostive, dok smo mi sada poput kože šugavca.

Također je proučio: **... i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine."** (Kur'an, 25:67) i rekao: Neka se Uzvišeni Allah smiluje čovjeku koji zarađuje na dozvoljen način i dijeli umjereno od zarađenog šaljući tako ispred sebe dobro koje će mu biti najpotrebnije na Danu sudnjem, kada ništa više ne bude imao! Zato, Allah vam se smilovao, dijelite višak svoga imetka tamo kuda su odredili Allah i Njegov Poslanik, jer oni prije vas su se zadovoljavali malom količinom (dobara), a svojim imetkom su otkupljivali svoje duše od Allaha.

Hasan je proučio ajet: **... i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru** - pa je rekao: Oni čine dobročinstvo i i rade dobara djela, ali su puni straha da ih ni to neće moći spasiti od Allahove kazne.

Mi čovjeka stvaramo da se trudi. Te je rekao: Teško čovjeku! Allah nije stvorio nijedno drugo stvorenje da trpi radi dunjaluka ono što trpi čovjek.

Mi ćemo dati da proživi lijep život - Pa je rekao: Podarićemo im pokornost čiju će slast osjetiti u srcu svom.

Prenosi se da je kazao: Daćemo im opskrbu zbog koje ih nećemo kazniti. Tako mi Allaha, čitav čovječiji život gorak je osim života u Džennetu.

I pitajte ih o gradu koji se nalazio pored mora... i rekao: Radi se o ribi koju je Uzvišeni Allah bio zabranio loviti njegovim stanovnicima samo jedan dan u nedjelji. Ta riba im je dolazila u izobilju baš u zabranjeni dan kao iskušenje i provjera njihove poslušnosti. Oni su se dvoumili da li da je love i toga dana. Ipak se ustegnuše iz straha od kazne iz pobožnosti. Međutim, rijetko se dešava da čovjek ne padne u grijeh o kome se počne dvoumiti. Zato i oni odlučiše loviti i zabranjenog dana, i tu ribu jedoše. To je, tako mi Allaha, bila najgora hrana koju su jeli i koju im želudac nije mogao lahko svariti. I jedne noći, dok su spavali, bili su tri puta pozvani. Četvrti puta im je rečeno: *O stanovnici grada!* Na taj povik, svi su se probudili: i muškarci, i žene, i djeca. I bi im kazano: *Budite majmuni prezreni!* i oni to postadoše. Tako mi Allaha, svetost vjernika koji je ubijen na nepravedan način veća je kod Allaha od svetosti ribe koju je bio zabranio loviti i jesti, ali je On odgodio rok za to za dan Smaka svijeta, a **Smak svijeta je užasniji i gorči.**

Proučio je: **To će biti samo jedan glas, i svi će odjednom progledati.** i rekao: Ljudi, to će biti povik iz srdžbe, pa ko se boji Allahu, neka se čuva Njegove srdžbe!

Evo, to je Džehennem što su ga griješnici poricali! I između vatre i ključale vode oni će kružiti... pa je rekao: Ljudi! Šta mislite o onima koji su čitav dan, dug pedeset hiljada godina, stajali i čekali da im bude presuđeno, i kada su im se vratovi polomili od žeđi, gladi i straha, Uzvišeni Allah je naredio pa su bili bačeni u džehennemsku vatru i

vodu ključalu?! Allahu moj, samo Ti daješ zaštitu i u Tebe je utočište pravo! Tebi je pribježište i u Tebe se samo pouzdati može! Spasi nas, milošću Tvojom te molimo, od kazne koju daješ, o Ti koji dosta praštaš!

...oni koji namaz svoj skrušeno obavljaju... pa je rekao: Allah će se smilovati onima koji su u srcima bili skrušeni, koji su svoje poglede obarali i spolne organe čuvali, onima koji su zabrane izbjegavali pa postigli ono što se postići može.

Bio je upitan o Allahovim riječima: "Ko uradi dobro djelo, biće deseterostruko nagrađen, a ko uradi hrđavo djelo, biće samo prema zasluzi kažnjen, i neće im se učiniti nepravda." (Kur'an, 6:160) pa je odgovorio: Ko dođe sa La ilahe illallahu la šerike lehu ve enne Muhammeden abduhu ve resuluhu (tj. Nema božanstva osim Allaha, Jedinoga, Koji nema druga, a Muhammed je Njegov rob i poslanik), iskreno, sa srca, imat će kod Allaha kao nagradu Džennet.

Zar nagrada za dobro učinjeno može biti nešto drugo do dobro?! Pa je rekao: Onome koji kaže: La ilahe illallah - Nema božanstva osim Allaha, nagrada je Džennet.

Proučio je: **...na Dan u kome će čovjek djela ruku svojih vidjeti...** pa je kazao: Riječ je o vjerniku koji je pametan, oštrouman i oprezan, koji zna da mu predstoji susret sa Uzvišenim Allahom, pa za taj susret šalje dobra djela, koja će ga, kad ih nađe, obradovati. Taj susret će biti na Dan kada će nevjernik uzviknuti: **Da sam, bogdo, zemlja ostao!**

A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova. Te je rekao: To je grijeh na grijeh dok srce ne postane potpuno crno i mrtvo.

I ne prigovaraj držeći da je mnogo! Rekao je: Ne smatraj da mnogo činiš dobrih djela, jer ti ne znaš šta će od toga biti primljeno, a šta odbijeno!

Proučio je: **Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete sve dok grobove svoje ne naselite.** Onda je kazao: Mi smo svi Allahovi i svi se Allahu vraćamo! Zaokuplja nas sve ovo, tako mi Allaha, pa se vječne vatre ne sjećamo, a ni uživanja vječnog. **A ne valja tako, saznaćete svakako! I još jednom: Ne, ne valja tako, saznaćete sigurno!** O ljudi, da vam je bilo ko smrću zaprijetio, vi se ne biste nigdje smirili. A ovo vam je Allahovo obećanje, obećanje **Onoga koji nikada neće umrijeti!**

Kada bi u učenju Kur'ana došao do ove sure, ne bi je mogao preći već bi plakao sve dok ne bi ostao bez glasa, neka mu se Allah smiluje!

Sedmo poglavlje

Prepiska sa halifama i odnos prema prinčevima i vladarima

Uzvišeni Allah je uzeo obavezu od vladara, zapovjednika i namjesnika da neće upravljati po vlastitom nahođenju, da će se Allaha a ne svijeta bojati i da Allahovom Riječju (Kur'anom) neće trgovati. Ko od njih ispuni dato obećanje - on se spasio, a ko ga prekrši - on je sam sebe upropastio. Ne gledajte udoban život i raskošno ruho u vladara, nego gledajte u način njihova kraja, u hrđav završetak!

Kad Uzvišeni Allah hoće nekom narodu dobro, On učini da njihovi vladari budu blagi i da državne prihode sakupljaju velikodušni. A kad On odluči propast nekom narodu, učini da na vlasti budu glupaci, a da prihode ubiru škrtice. Slušao sam od pojedinih drugova Allahova Poslanika, s.a.v.s., da u predznake Posljednjeg časa spada, između ostalog: prije Smaka svijeta upravitelji će biti razvratnici, ministri lašci, povjerenici izdajnici, učenjaci pokvarenjaci i komandanti nasilnici. Ja se zaista bojim da to nije ovo naše vrijeme. Namjesnik u Basri En-Nasr b. Amr jednog je dana rekao u Hasanovom prisustvu: "O Ebu Se'ide, Allah je stvorio je ovaj svijet i učinio njegove ukrase i ljepote dozvoljenim Svojim

robovima. Kur'an kaže: **jedite i pijte, samo ne pretjerujte. Allah zaista ne voli one koji pretjeruju** i ... **ko je zabranio Allahove ukrase koje je Allah za robove Svoje stvorio i lijepa jela? Reci: ona su za vjernika na ovom svijetu, na onom svijetu su samo za njih'**, našto je Hasan rekao: Čovječe, boj se Allaha za svoje dobro! Bježi od pustih želja jer će te one upropastiti! Znaj da nikome nije dato nijedno dobro ovog ili onog svijeta samo zbog želje njegove. Dvije su kuće u kojima se boravi. Ko bude dobra činio na ovom svijetu, imaće i onaj svijet, a i na ovom svijetu će naći ono što mu je određeno. A ko na dušu svoju zaboravi - izgubio je i ovaj i onaj svijet. Allah je Sebi odabrao Muhammeda, s.a.v.s., poslao ga s Objavom cijelom ljudskom rodu kao poslanika, iz milosti svoje, kao i svim stvorenjima svojim. Knjiga koju je on donio od Allaha kazuje da je Allah odredio svom Poslaniku rok na ovom svijetu, kao i svim ljudima.

Kur'an kaže: "*Vi u Allahovu Poslaniku imate divan primjer.*" Nama je naređeno da uzmemo što nam Poslanik daje, da slijedimo Uputu, da idemo putem kojim je Poslanik išao i postupamo po Sunnetu njegovom. Što na tom putu postignemo, postigli smo zahvaljujući Allahu koji nam je milost darovao, a dužni smo pokajati se za grijehe i tražiti oprost od Allaha za sve propuste. Samo to su vrata spasa. A u pustim željama nema ama baš nikakva dobra! Nema dobra ni kod onih koji žive samo od pustih želja i nadanja... U doba Poslanika, koji je među nama živio i djelovao, ljudi su govorili da vole Allaha, pa je On objavio: "*Reci: Ako volite Allaha, mene slijedite i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti! Allah je Svemoćan!*" (Kur'an 3:31). Dakle, ljubav prema Allahu se potvrđuje iskrenim slijeđenjem puta Njegova Poslanika. Ko pak ne slijedi put Allahova Poslanika, laže da voli Allaha.

Čovječe, boj se Allaha za svoje dobro. Tako mi Allaha, vidio sam one koji su prije tebe bili na tvom položaju. I oni su izlazili na minber kao što ti izlaziš. I njihove pratnje su bile ogromne, a haljine su im se, od silne oholosti, vukle po zemlji. Željeli su se pokazati moćnim pred svijetom pa su gradili i oblačili se natječući se. Ali su, jednog dana, sa položaja svojih iznenada ščepani bili i odjednom im je bilo uzalud sve što su od dobara ovog svijeta brižljivo sakupljali. Na kraju su bili privedeni Stvoritelju i Gospodaru svom, gdje su im pokazana djela njihova. A teško njima na Dan kada će im jasno biti da su sami sebe teško obmanuli! Teško njima i na **Dan kada će čovjek i od brata svoga pobjeći, i od majke svoje, i od oca svoga, i od druge svoje, i sinova svojih. Toga dana svaki će čovjek samo o sebi brigu brinuti.** O namjesniče, boj se iznad svega Allaha, jer se ti već sada razlikuješ od ljudi Upute i Sunneta, kako u privatnom tako i u javnom životu svom. Zanosiš se pustim željama i tražiš ispriku svaku. Ali znaj dvije su grupe ljudi: oni koji traže ovaj i oni koji traže onaj svijet. Tako mi Allaha, onaj koji traži onaj svijet našao ga je i smirio se, a onaj koji traga za ovim svijetom nigdje ga ne nalazi; on se od silnog traganja umorio i pred skorom je propašću.

Ti se čuvaj da te ne ražalosti traženje prolaznog a ostavljanje vječnog, pa da budeš od onih koji će se strašno kajati. Zaista je mudro rečeno: "Dosta je čovjeku vjerolomstva što će vjerolomnicima povjerenik biti i u zlodjelima im njihovim pomagati!" Jednom siromašnom čovjeku je prigovoreno: "Zašto ne odeš upravitelju pa da ti neko dobro podari?", našto je on odgovorio: "Molim Allaha da me sačuva od svega što Njemu drago nije! Da umrem kao vjernik makar bez ičeg, draže mi je nego da 88

umrem kao licemjer pa makar tijela ogromnog." Kad je Omer b. Hubejje postavljen za namjesnika u Iraku, pozvao je Hasana i Eš-Ša'bija i rekao im: "Allah veliki vam stanje popravio! Meni je halifa Jezid b. Abdilmelik knjigu tešku spremio, u čijoj primjeni je propast moja. Bojim se, ako se u tome pokorim, da će me stići kazna Allahova, a ako se pak ne pokorim, da će me stići srdžba Jezidova od koje se nikad neću izbaviti. Šta mi vi savjetujete da činim?" Hasan se okrene Ša'biju i reče: "Odgovori čovjeku!" Ganut namjesnikovim riječima, Eš-Šabi mu stane povladivati i brzo govor završi. Namjesnik je želio i Hasanovo mišljenje čuti. Poslije dugog oklijevanja Hasan reče:

- Ja kažem da ti se, tako mi Allaha, priblizio silazak Allahova meleka, osora gruba, koji bez pogovora izvršava naređenja Njegova. On će te ščepati i iz prostrane palače tvoje u mračan i tijesan grob će te strpati! Tada ti, o namjesniče, Abdulmelikov sin neće moći pomoći! Međutim, ja se nadam da će tebe Allah sačuvati od Jezida, ali sam posve siguran da tebe Jezid neće moći spasiti od kazne Allahove. Zato se ti Allaha boj! Pokornost Jezidu može navući na tebe srdžbu Allahovu, pa kud ćeš onda?! Ja te samo podsjećam na ono čime te Allah zastrašuje kad kaže: *"Biće to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati."* (Kur'an, 14:14) Ako budeš bio pokoran Allahu, spasićeš se od Jezidova zla, a ako pak budeš bio drug Jezidov u griješenju, Allah će te ostaviti Jezidu i onda kada ti on neće moći nimalo pomoći. Ovdje je Ibn Hubejje zaplakao. Kasnije je Hasana obilato nagradio, a Eš-Ša'bija bez dara ostavio. Vrativši se svojim slušateljima u džamiji, Eš Ša'bi je rekao: - Ljudi, ko može dati prednost Allahu nad stvorenjima Njegovim, neka to učini! Ibn Hubejje je tražio moje i Hasanovo mišljenje. Tako mi Allaha, Hasan nije znao

ništa što i ja nisam znao, ali ja sam nastojao udovoljiti duši namjesnikovoj pa sam i govor tako podesio. Želio sam imati njegovu naklonost, pa me je Allah kaznio i od milosti Svoje udaljio. A Hasan je na Allahovoj strani bio, pa ga je On još više Sebi približio, a i Ibn Hubejje ga je iznad mene uzdigao i obilato nagradio.

Izlazeći jednom od Ibn Hubejja, Hasan je na njegovim vratima zatekao grupu učenjaka kako stoje, pa im se obratio riječima: - Šta vas je dovelo da čekate ovdje, dabogda Allah ne umnožio vašu skupinu! Želite ući ovim šugavcima?! Tako mi Allaha, vaše druženje nije druženje s dobročiniteljima, niti je vaše sjedenje sjedenje s dobrima. Raziđite se zato odavde! Dabogda vaše duše bile od tjelesa vaših odvojene i ne dao Bog da vam sličnih bude među muslimanima! Obukli ste se i zasukali haljine, glave obrijali i surmu podvukli pa ste najgora skupina postali... Osramotili ste učene, Allah više nikada ne sastavio vašu skupinu! Da ste se ustegli od onog što je u vladara, oni bi težili onom što je u vas. Međutim, vi ste bili pohlepni za onim što je u rukama njihovim, pa njima vaše znanje nije više interesantno... Mislim da ste upravo vi oni koje je Allah udaljio od svoje milosti. Hadždžadž je sebi sagradio kuću u Vasitu i pozvao Hasana da je pogleda. Učinivši to, on reče:

Hvala Allahu! Upravljači uistinu sebe moćnim vide, a mi se svakog dana učimo na njihovim primjerima i pouke crpimo. Jedni od njih palače podižu, postelje ukrašavaju, odjeću uljepšavaju i svitu svoju veličaju. A onda oko njih počnu muhe pohlepno kružiti, i zaljubljenici u Vatru, i hrđave pristaše, kojima se oni potom hvale: “Pogledajte šta sam napravio!” Vidjeli smo, o zavarani! Razvratnik si i svima si na nebesima odvratan, a i oni na Zemlji te proklinju! Prolaznu

kuću si sagradio rušeći kuću vječnu. Uobražen si bio u kući obmane, zato ćeš biti ponižen u kući radosti vječne! Zatim je napustio kuću Hadždžadžovu učeći: **Allah je uzeo obavezu od učenih da će oni sigurno ljudima Kur'an objašnjavati i da neće ništa kriti.**

Čuvši šta je sve Hasan rekao, Hadždžadž se jako naljutio sakupivši zatim stanovnike Šama, ovim riječima im se obrati: "Zar me nije u prisustvu vašem izgrdio dok ste vi šutjeli, o robovi stanovnika Basre?!" Pa su po naređenju Hadždžadžovom priveli Hasana, koji je mičući usnama u sebi šaptao. On ga upita: "Stani, oče Seidov! Zar nisi poštivao to što sam ja namjesnik, već si o meni tako govorio ?!" Na to mu je Hasan mirno odgovorio:

Neka ti se Allah smiluje, namjesniče! Onaj koji te zastraši da bi te sačuvao, milostiviji ti je i više te voli i poštuje od onoga koji ti se ulaguje ubjeđujući te da ćeš biti spašen. A vidjećeš ko ti je bio prijatelj kada strah ugledaš. Moja namjera nije bila to što ti je prvo naum palo kad si čuo šta sam rekao i šta sada misliš. U tvojoj ruci je sada dvoje: oprost i kazna. Učini ono što ti je primjerenije i čega si dostojniji, i pouzdaj se u Allaha, koji je dovoljan i tebi i meni. Divan je Allah - Stvoritelj i Gospodar naš! Hadždžadž se postidio svojih riječi i zamolivši Hasana da mu oprosti, počast mu je ukazao i darove dao. Kada je Adijj b. Erta naimenovan za namjesnika Basre, odlučio je povjeriti sudstvo Hasanu. Saznavši to, Hasan je pobjegao i sklonivši se na sigurno mjesto, ovo namjesniku poručio:

Onaj koji nešto mrzi, namjesniče, nije dostojan obavljati ga i ne može ga valjano obavljati ako bi to morao činiti. Onaj koji to radi bez istinskog motiva i istinske namjere zaslužuje

da mu se ne pomogne. U mogućnosti si da na položaj koji nudiš meni postaviš ljude koji su ga dostojniji pa je preče da njima amanet povjeriš, koji će oni bolje od mene čuvati. Jer nema nikakva dobra u traženju pomoći onoga koji smatra da mu nije dužnost primiti amanet koji mu se želi povjeriti. Zato, namjesniče, oslobodi me obaveze koju mi želiš silom nametnuti, Allah tebe oslobodio i dobro ti svako dao zato što si me na miru ostavio! Allah, doista, neće uskratiti nagradu onom koji čini dobra djela... Halifa Omer b. Abdulaziz je zatražio od Hasana da mu savjet da pa je, udovoljivši mu želji, rekao: - Vladaru vjernih! Ono što je bilo - kao da nije bilo, a ono što će doći - kao da već jest! Znaj, vladaru vjernih, da je divan okus onog što poslije otrpljenja dođe, pa makar okusio gorčinu otrpljenja tog! A okus lijepog kraja je najprijatniji. Posljedica udovoljavanja pohotama tijela je dakako gorka, i ona će neminovno doći makar okusio za trenutak slast toga. A krajnji ishod svega toga biće koban po onog koji bude slušao svoje strasti. Znaj, vladaru vjernih, da će se spasiti samo onaj koji se bude uščuvao od grijeha i dobro pazio da dobije spas u vječnoj kući. On će i Allahovu milost zaslužiti i u Džennet će uveden biti.

Vladaru vjernih! Ovaj svijet je kuća pakosti, iz koje se mora seliti u kuću stalnog boravka. Adem, a.s., izveden je na Zemlju da živi na njoj kako bi za počinjeni grijeh kaznu izdržao. Zato na oprezu budi od ovog svijeta! Jer i zaljubljeni u nj moraće ga ostaviti. Bogat na njemu je siromah pravi, a sretan je onaj koji mu se ne prepusti. Ovaj svijet je kušao iskusni i pametni i saznao da on ponižava onog koji ga stavlja iznad svega drugog. A onog koji ga sakuplja on rastavlja od onog što je sakupio.

Ovaj svijet je kao otrov: uzima ga onaj koji ga ne poznaje

i nastoji mu se potpuno približiti jer ne zna opasnost njegovu, a on, Allaha mi, toga usmrćuje. Zato, vladaru, budi na njemu kao onaj koji liječi rane svoje! Ako se samo malo strpiš, postići ćeš ono što vječno traje! Pametan je onaj koji se čuva od svijeta ovog i ne zavarava se čarima njegovim. On zna da je svijet poput vješta i opasna varalice koji se svima nudi i gizda se da bi se što više dopao udvaračima svojim, baš kao mlada u koju su sve oči uprte i srca zaljubljena. Ovaj svijet je, tako mi Onog koji je s Istinom poslao Muhammeda, s.a.v.s., ubica svojih zaljubljenika. Zato se, vladaru vjernih, čuvaj da i tebe ne obori, i oprezan budi da ne posrneš! Obilje svijeta ovog donosi nesreću i iskušenje veliko, a vezivanje za njega neminovno vodi u propast. Znaj, vladaru, da su njegova obećanja lažna nadanja, bistrina - mutnost, a život njegov - prava mučnina. Uspjeće samo onaj koji ga ostavi, a propašće onaj koji ga prihvati.Pametan i mudar je onaj koji se boji onog čime ga Allah zastrašuje i oprezan je od onog od čega se oprezan mora biti, kao i onaj koji je dobro proračunao da neminovno slijedi odlazak iz prolazne u kuću vječnu. U to će se kasnije svaki čovjek uvjeriti i u to čvrsto vjerovati. Ovaj svijet je, tako mi Allaha, kuća u kojoj se kazna izdržava. Njemu se prepušta samo onaj koji pameti nema, i on ga sakuplja. Njime je zadivljen onaj koji znanja nema. Razborit i mudar je onaj koji njime liječi rane svoje trpeći gorčinu lijeka u nadi za skorim izliječenjem, i onaj koji se boji hrđava završetka. Dunjaluk je san, a Ahiret java. Njih samo smrt dijeli. Međutim, ljudi su prepušteni svojim zbrkanim snovima.

Vladaru vjernih! Ja samo kažem kao što je jedan mudri rekao: "Ako se izbaviš od svijeta, izbavio si se od svake nesreće, a ako se pak izbaviti ne mogneš, ne ubrajam te u spašene." Kada je primio knjigu Hasanovu, Omer b. Abdilaziz je tako

glasno zaplakao da je i sve prisutne rasplakao. Potom je kazao: "Neka se Allah smiluje Hasanu! On nas stalno uči tražeći da budemo budni i nemar da ostavimo. Divan je on vaiz, iskren i rječit!" A onda je Hasanu napisao: "Dobio sam od tebe korisne savjete i upute. Bili su duši lijek. Ti si zaista tačno opisao ovaj svijet. Jer pametan je na njemu onaj koji živi u stalnom strahu kao da su sva živa bića na njemu već odavno pomrla. Neka je mir Allahov na tebe kao i milost i blagoslov!" A Hasan je ovako obrazložio Halifine riječi: - Divan je vladar koji istinu govori i savjete prima! Njim je Allah usrećio zajednicu muslimana i upotpunio im blagodat, i svim stanovnicima islamske države darovao milost svoju. A zatim je opet Halifi napisao:

- Vladaru vjernih, pred tobom su zaista najveći strah i strašni događaj! Oni će doći, u to sumnje nema. Ti ćeš tek tada vidjeti da li ćeš spašen ili upropašten biti. Čuvaj se, vladaru, da u onom u čemu te je Allah učinio gospodarom nad robovima Svojim budeš kao onaj kome je nešto povjerio gospodar njegov: predao mu na čuvanje blago i imetak svoj, pa je imetak rasuo, a blago pustio, i tako i njega i njegovu porodicu osiromašio. Znaj da je Allah naredio vođama, koje je postavio na te položaje na kome si i ti, da robove Njegove od ružnih djela odvraćaju i u ružnim postupcima sprečavaju. A ako vladari budu hrđava djela i razvrat činili, kako li će tek onda biti?! Uz to im je naredio da izvrše kaznu nad onima koji su je zaslužili. Kako li će biti ako vladara bude trebalo kažnjavati?! Sjeti se, vladaru vjernih, kad ćeš malo pristalica imati kod Stvoritelja i Gospodara svjetova i malo pomagača na Dan kada te On ponovo oživi. Zato se pripremi za taj susret, za Dan najvećeg straha i neizvjesnosti!

Znaj, vladaru, da imaš kuću, ali ne onu u kojoj sada

stanuješ, vec onu u kojoj ćeš dugo boraviti i u koju će te prijatelji samog ostaviti. Pripremi se dobro za dan *"kada će čovjek bježati od brata svog, majke svoje, oca svog, drugova svojih i sinova"*. I sjeti se Dana kada će svi oživljeni biti i kada će izaći na vidjelo ono što su u srcima krili, kada će tajne otkrivene biti, knjiga podijeljena, knjiga koja ni mali ni veliki grijeh neće izostaviti, sve će nabrojati. Radi dok imaš vremena, prije nego što smrt nastupi i prekine svako djelo! Čuvaj se, vladaru vjernih, da ljudima sudiš kao što su sudili pagani, ili da s njima putove silnika slijediš. Slabima ne natovari one koji su oholi, jer oholi ne poštuju prema vjernicima ni ugovor ni štićeništvo. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ko postavi za namjesnika nekog silnika ili ga u bilo čemu pomogne, bacio je islam iza leđa." Boj se Allaha! Nemoj da poneseš svoje grijehe i sa njima grijehe drugih, svoje terete i sa njima tuđe terete! Neka te ne zavaraju oni koji se ugodno osjećaju u tvojoj bijedi i uživaju u dobru na štetu tvoju. Ne gledaj, vladaru, danas snagu svoju, nego gledaj u nemoć svoju sutra kad budeš uhvaćen i svezan užetom smrti i doveden Stvoritelju i Gospodaru svom u društvu meleka i poslanika, kada će svi ljudi Živom i Vječnom morati pokorni biti.

Ja, vladaru vjernih, iako nisam u svom savjetu postigao stupanj pametnih prije mene, nisam škrtario u davanju savjeta suosjećajući sa tobom. Zato ovoj mojoj knjizi daj ono mjesto koje zaslužuje. Saslušaj poruku njezinu kao onaj koji se time želi okoristiti. Neka ti gorčinu lijeka ublaži nada u efikasnost njegovu! Neka je na tebe mir, milost i blagoslov Allahov! Hasan je čuo nekoga kako proklinje Hadždžadža, pa je rekao:

- Ne čini to, Allah ti se smilovao! Jer kakvi ste, tako vam je! Mi se bojimo ako bi Hadždžadž bio smijenjen ili umro

da vam neće upravljati majmuni i svinje. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Vaši upravljači su onakvi kakva su vaša djela. Kakvi vi budete, takvi će biti i upravljači nad vama." Čuo sam kad se neko žalio jednom od dobrih ljudi na nasilje vladara, na što mu je ovaj odgovorio: "Brate, primio sam knjigu tvoju, u kojoj napominješ u kakvom ste stanju, i da ste pod nasiljem upravljača. Onaj koji grijeh čini ne bi trebalo da kaznu poriče. Ja mislim da je vaše sadašnje stanje samo predznak još težeg koje će vas snaći kao posljedica vaših grijeha." Čuo sam da je Ebu Bekr, r.a., držeći hutbu sa minbere Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekao: "O ljudi! Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako kaže da je Uzvišeni Allah objavio: 'Ja sam Allah, nema drugog Boga osim Mene! Ja sam vladar svih vladara i svi su oni u Mojoj vlasti! Ko se Meni pokori, Ja ću vladare učiniti milostivim prema njemu, a ko se prema Meni osili, njemu će vladari biti osveta. Zato ne vežite svoja srca za vladare, nego se Meni povratite i pokajanje Mi učinite, pa ću umilostiviti vladare prema vama i blagim vam ih učiniti!" Na nečiji upit o Hadždžadžu, Hasan je rekao: - On uči Allahovu Knjigu, drži vazove poput odabranih i hranu dijeli siromašnima. On cijeni iskrenost i kažnjava poput silnika... Što se vas tiče, činite istinski ibadet i pokajanje Allahu, dž.š., pa će vas sačuvati njegova nasilja. I znajte: kod Allaha ima još dosta Hadždžadža!

Osmo poglavlje

Savjeti i mudre izreke o drugim stvarima

Vaiz je onaj koji ljudima vazi svojim djelima, a ne samo riječima.

Čuo sam da je jedan od Allahovih dobrih robova dao zavjet da se više nikada neće nasmijati dok ne sazna gdje mu je mjesto - u Džennetu ili Džehennemu. I nije se nasmijao do svoje smrti.

Hasan je prošao pored nekog čovjeka koji se glasno smijao, pa ga upita: *Sinko moj, jesi li ostavio iza sebe Sirat-ćupriju? Čemu toliki smijeh, Allah ti se smilovao?! Znaj da je stvar ozbiljna do kraja!* Priča se da se ovaj poslije nikad nije nasmijao.

O ljudi, Allah je učinio mjesec ramazan mjesecom natjecanja Svojih robova u pokornosti Njemu i činjenju dobrih djela. Samo se tako može zadobiti Allahova milost. Natječite se u dobru, pa ćete ući u Džennet! Oni koji su se natjecali u dobru - uspjeli su, a oni koji to nisu činili, izgubili su. Čudno li je kako se čovjek smije na dan kada su uspjeli oni koji su dobro činili, a izgubili besposličari. Tako mi Allaha, kad bi se zastor digao, ti bi vidio kako je dobročinitelj zauzet svojim dobrom, a griješnik zabavljen grijehom svojim! Ne bi

stigli ni da haljine promijene niti kosu urede. Ako ste sigurni da je vaš trud primljen kod Allaha a djela vaša prihvaćena, na takav način ne zahvaljuju zahvalni, a ako u to niste čvrsto uvjereni, pa tako ne postupaju ni oni koji se boje za sebe. Čovječe, umanji svoj smijeh, jer pretjerani smijeh smara i umrtvljuje srce, odnosi pravu radost, umanjuje hrabrost i uglednog čini poniženim. Uzvišeni Allah je objavio Isau, a.s.: *O Isa okupaj oči suzama kad vidiš da se nemarni smiju!*

Allahovi robovi, osim smrti Allah nije odredio drugi rok za vaša djela. Zato stalno radite. On kaže: **I Gospodaru svom robuj dok ti smrt ne dođe!** Vidio sam sedamdeset učesnika Bitke na Bedru. Da ste ih vidjeli, rekli biste da su ludi. A da su oni vidjeli vaše najbolje, rekli bi: *Ovi nemaju nikakva dobra!* A da su vidjeli vaše najgore, zaključili bi: *Ovi ne vjeruju u Dan svidanja računa!*

Neka se Allah smiluje čovjeku koji gleda pa razmišlja, a kad razmišlja, pouku uzima, i koji, kad pouku uzme, sazna, i saznavši, strpi se! Jer bilo je ljudi koji su saznali, ali se nisu mogli, kad su saznali, strpiti, pa je strah razorio njihova srca i nisu postigli ono što su tražili, niti su mogli vratiti se onom što su ostavili. Tako su izgubili i ovaj i onaj svijet. A to je najveći gubitak!

Ljudi, ja vam dajem savjet, a nisam ništa bolji od vas, niti ispravnije od vas u životu postupam. I ja sam sebi nasilje činim jer ne vladam svojom dušom, ne nagonim je na izvršavanje dužnosti prema Stvoritelju i Gospodaru. Ali kada vjernik ne bi drugom vjerniku savjete davao dok sebe ne uredi, nestalo bi upućivača, umanjio bi se broj onih koji opominju i ne bi ostao niko ko bi pozivao ka Allahu i u ljudskim srcima podsticao ljubav prema Njemu. A ne bi niko ni od grijeha

sprečavao. Život je, međutim, u druženju sa učenim i znanim i u međusobnom opominjanju. Za pobožne je život u tome. Zato prisustvujte sijelima na kojima se čuju opomene i čuvajte ta sijela kako bi se uvijek mogla čuti riječ opomene. **I bojte se Allaha onako kako je naređeno! Umirite samo kao muslimani!**

O ljudi, osvanuli ste, pa vam se vrijeme do određenog roka skratilo, a mogućnost za vaša djela smanjila. Smrt je iznad vas, a Džehennem vam se još više približio.

Ljudi, vi imate samo jednu dušu kojoj, ako se spasi od Allahove kazne, neće škoditi propast drugih, a ako propadne, neće joj ništa koristiti to što su se druge spasile. Zato, čuvajte se odlaganja činjenja dobrih djelima jer je ono upropastilo mnoge od vas. Vi ne znate kada ćete otputovati, niti znate na šta idete. Allah se smilovao svakom onom koji radi za onaj svijet prije nego što potroši svu opskrbu koju mu je dao!

Ljudi, Allah vam je zaista razastro praznu stranicu i nad svakim od vas postavio je dva časna meleka, s desne i s lijeve strane po jednog, kojima diktira; kome hoće daje malo, a kome hoće daje u izobilju. Ta knjiga ni mali ni veliki grijeh ne propušta, sve brižljivo bilježi. U njoj će ljudi naći sve šta su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti. Čovječe, čuvaj se samozavaravanja jer ti još nisi siguran da si se spasio od Allahove kazne; pred tobom su najveći strah i strašni događaj. U mezaru ćeš staviti sebi pod glavu ono što si sam sebi pripremio. Ako bude bilo dobro, i biće ti dobro, a ako bude bilo zlo, i biće ti zlo. Zato radi i ne odgađaj ono što je dobro! Pripremaj se dok ima vremena! Čuvaj se odugovlačenja u tome. Ti ćeš sigurno biti pitan, pa pripremi što prije prave odgovore!

Čovječe, vjernik osviće u stalnom strahu iako je dobročinitelj, a kao vjernik ne može drugačiji biti. A omrkava bojeći se iako je dobročinitelj, jer kao putnik ne može drugačiji biti. On je stalno između dva straha: straha od grijeha kojeg je počinio, pa ne zna šta će Allah s njim učiniti, i straha od smrti koja će doći a on ne zna u kakvom će ga stanju zateći i na kakvu će ga sve Allah još kušnju staviti. Kada je Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., bilo objavljeno: **... onaj ko radi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača**, Ebu Bekr, r.a., rekao je: "Objavljen je, Allaha mi, smrtonosan udarac!" Pa kad tako kaže on, a njemu je zagarantovan Džennet, šta da kažu drugi?! Uzmite pouku, o vjerni, i budite stalno na oprezu kako biste se spasili od kazne na Dan veliki! Neka se Allah smiluje čovjeku koji razmišlja pa pouku uzima, koji pažljivo promatra pa dobro stvar sagleda i nefsu svome strasti ograničava!

Čovječe, Allah je zapovijedio da se samo Njemu, i nikome više, bude pokoran i ponizan. Allah pomaže čovjeku koji želi biti pokoran. On je zabranio griješenje, i učinio je čovjeka neovisnim od grijeha. On nikome ko neće da griješi nije proširio granice griješenja. Prenosi se da će Allah reći Ademu, a,s,, na Sudnjem danu: "Ademe, ti si danas svjedok između Mene i potomstva tvog. Čije dobro nadmaši zlo njegovo koliko za trun jedan, ući će u Džennet, tako da se vidi da Ja kažnjavam samo silnike."U Džehennemu nema nijednog tjesnaca, lanca ili okova a da na njima nije utisnuto ime kažnjenika i čime će biti kažnjen. Šta mislite, o ljudi, ako se sve to nađe u jednog čovjeka?! Bojte se Allaha i čuvajte se Njegove odbojnosti prema vama. "A Allahova odvratnost je veća, kad biste znali". Da je neko od vas upamtio ono što sam ja upamtio i da je vidio prvu generaciju muslimana, dobru generaciju, bio bi zbilja zabrinut do kraja, jer bi se uvjerio da je

ozbiljni među vama kao neozbiljni među njima, a trudbenik vaš kao onaj među njima koji se uopće nije trudio. Da sam ja zadovoljan sa sobom, još bih vam ovaj savjet davao, ali Allah zna da sam sobom nisam zadovoljan, pa mi stoga nije drago savjet davati drugom.

O ljudi, Allah ima odabrane robove Svoje. Oni su kao onaj koji je vidio stanovnike Dženneta kako uživaju, a stanovnike Džehennema kako pate. Oni rade nastojeći zadobiti uživanje koje su vidjeli, a udaljiti se što je moguće dalje od Džehennema, čija će vatra griješnike pržiti. Oni su u srcu tužni. Oni neće ništa hrđavo učiniti jer su im duše čedne, a potrebe neznatne. Oni su se malo strpili, pa su vječnost dobili. Čitave noći provode u ibadetu i dovi Stvoritelju i Gospodaru svom, žure drugog ropstva osloboditi i suze liju misleći na Allaha. Oni su srca trpeljivih. U toku dana su blagi, učeni, pobožni i skriveni, pa onaj koji u njihovu stvar nije upućen misli da su zbog skromnosti imućni, a zbog bojaznosti misli da su bolesni, a oni uistinu nisu bolesni, nego se prisjećaju Džehennema i nose strah u svojim srcima. Tako mi Allaha, oni se u onome što im je Allah dozvoljenim učinio ustežu više nego što se vi ustežete od onog što vam je zabranio. U srcu svom poznaju svoju vjeru bolje nego što vi očima vidite ovaj svijet. Oni se zaista boje više da im dobro djelo ne bude primljeno nego što se vi bojite kazne za hrđava djela koja radite. *"Oni su na Allahovoj strani, a oni koji su na Allahovoj strani sigurno će uspjeti."*

Čovječe, neka te nipošto ne zavaraju ljute zvijeri oko tebe: sin tvoj, žena tvoja, sluga tvoj i nasljednici tvoji! Sin je kao lav koji po svaku cijenu želi istrgnuti sve što je u tvojim rukama. Žena kao keruša laje i repom maše. Sluga je, potkradajući te, kao lisica. A nasljednicima je, tako mi Allaha, draži

dirhem koji im poslije tvoje smrti dopadne šaka od svakog tvog dobra, pa čak i da si roba oslobodio. Čuvaj se da sebe grijesima ne natovariš u nastojanju da njima bude dobro. Ti među njima malo vremena ostaješ, a kad te u mezar polože i samog ostave, obojiće haljine u žuto i početi udarati u defove i hakatom se smijati dok ćeš ti biti pitan čak i za ono što si im iza sebe ostavio. Zato se pripremi na vrijeme za Dan kada će svaki čovjek naći pred sobom dobro koje je uradio i hrđavo djelo koje je učinio. Poželjeće tada da između njega i njih bude najveća razdaljina. Allah vas podsjeća na Sebe jer je Allah milostiv prema robovima svojim.

Ljudi, kada neko od vas upozori i na nešto opomene druga svog, on opomenu i upozorenje primi. A šta je sa onim koga Allah opominje i upozorava, a on opet kao da opomenut nije?!

Allah Uzvišeni kaže: **Zar oni mogu biti sigurni od Allahove kazne? A Allahove kazne se ne boji samo narod kome propast predstoji**. Zar se ne čudite onom koji se samo zabavlja, govori bespotrebno i u svemu je nemaran, dok on, u stvari, ide prema Džennetu ili prema Džehennemu, jer ne zna u kojem od njih mu je mjesto?! Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah zaista prezire da se igrate dok ste u namazu i da, dok postite, učinite nešto što kvari post, i prezire smijeh u grobljima." Uzvišen je Onaj koji je dao da srca onih koji su spoznali, okuse slast potpune predanosti Njemu i užitak služenja kroz stalno spominjanje Njegova imena, Onaj koji je njihova srca Sobom zaokupio te im ništa slađe do Njega prizivati i ništa radosnije do Njemu služiti, ništa lakše njihovim jezicima do Njega spominjati! *"Uzvišen je On i vrlo visoko iznad onoga što oni (tj. mušrici, politeisti i sl. - primj. prev.) govore!"*

Zabilježeno je da je Omer b. el-Hattab, r.a., vatru raspaljivao primičući joj ruku, govorio: "Kušaj sine El-Hattabov, možeš li otrpiti na vatri džehennemskoj!" A potom se Allahu dovom obraćao da ga sačuva od Džehennema i poslova onih koji za Džehennem rade. Pa kad je Omer b. el-Hattab, r.a., kao čovjek kome je obećan Džennet toliko strahovao, kako ste vi, o ljudi, toliko u spas sigurni?! Svaki dan koji dođe čovjeku kaže: "Čovječe, ja sam novi dan i svjedočiću za ono što učiniš u meni. Kad jednom odem od tebe, nikad se više neću vratiti. Zato pripremi šta želiš, ali, znaj, naći ćeš samo to što si sam pripremio, a izostavi šta hoćeš, ali znaj da se više nikada nećeš vratiti na to." Čovječe, tvoj dan je gost tvoj koji će te ostaviti, pa će ti ili zahvaljivati ili će te kuditi. Isto tako i noć. Čovječe, oni koji te poštuju čine to zato što je duša u tijelu tvom. A kad duša ode iz tijela, oni će te ostaviti, i kad bi kojim slučajem takav bio stavljen pred njih, razbježali bi se od tebe kao od lava.

Vrednujte ljude po djelima a ne po riječima njihovim, jer Allah nije dao nijednu riječ a da joj kao potvrdu nije odredio djelo. Samo djelo potvrđuje ili pobija istinitost nečijih riječi. Pa kad čuješ lijep govor, polahko s onim koji govori, jer ako svoje riječi potvrdi djelom, divan je čovjek. A ako se djelo bude razlikovalo od riječi, čuvaj se da mu u bilo čemu budeš sličan, jer tako se zavaravaju nesretnici. Čovječe, dati su ti riječ i djelo, ali je djelo preče od riječi. Imaš javni i privatni život, ali preči ti je privatni život od javnog. Imaš čin i posljedice, ali znaj, posljedica je preča od trenutačnog čina. Čovječe, zar ne znaš da je Uzvišeni Allah rekao: **... ka Allahu se dizu lijepe riječi i dobro djelo Allah prima. A one koji imaju hrđave namjere čeka nesnosna patnja, a njihovo spletkarenje je rabota bezuspješna.** Pogledajte kako je lijepoj riječi potrebno dobro djelo; zato radite čineći

dobra, pa ćete imati svršetak kojim je Allah zadovoljan, a i vi ćete biti zadovoljni!

Ničije oko neće biti okupano suzama iz strahopoštovanja prema Allahu a da mu tijelo neće biti spašeno od Džehennema. Lice koje bude obliveno suzama od sjećanja na Allaha neće pogoditi nikakva oskudica niti će ga zadesiti poniženje. Svako djelo se može izmjeriti i prema njemu nagrada odrediti osim suze prolivene iz strahopoštovanja prema Allahu. Zato će ona od džehennemske vatre ublažiti onoliko koliko On bude htio. Kada bi samo jedan čovjek iskreno zaplakao prema Allahu, ja bih se ponadao da će se zbog njegova plača Allah smilovati čitavom njegovom narodu.Allah nije uslovio drugu cijenu za znanje koje je čovjeku podario osim one koju samo sticanje znanja uzima. Pa ko nauči nešto u ime Allaha tražeći time ono što je u Njega, on je na dobiti. A ko uči u nečije drugo ime, neće postići cilj niti će ga stečeno znanje odvesti Allahu.

Jadan li je čovjek i nemoćan! Skriveni su mu uzroci i ne zna kad će smrt doći. Stjenica uznemirava, a zagrcnuće ga ubija. Svakim danom prevali etapu ka svijetu onom i napusti stanište na svijetu ovom. A možda se uz to još i osili i uzoholi pa nasilje počini i drskost ispolji. O ljudi, radite i pripremajte se za dan smrti pa će Allah vidjeti vaše djelo, a i Allahov Poslanik, zatim ćete biti ponovo vraćeni Allahu kome je poznat vidljivi i nevidljivi svijet, pa će vas Allah obavijestiti o onome šta ste radili. O ljudi, iskoristite zdravlje i dokolicu čineći dobra prije **Dana kada će oči ostati otvorene, i kada će zureći, ljudi uzdignutih glava, netremice gledati, a srca će im prazna biti.** Čovječe, nipošto se ne boj onog koji ima vlast na zemlji, jer je i on rob Stvoritelja i Gospodara tvog! Ne budi lakom na imetak onoga koji ga ima, jer i on

jede samo opskrbu Stvoritelja i Gospodara tvog! Nikad ne zavidi čovjeku u dobru, jer on radi prema uputi Stvoritelja i Gospodara tvog! Nikad ne ponizi siromaha, jer je mili brat tvoj.

Čovječe, nikad ne omalovažavaj ništa od pokornosti prema Allahu makar to u tvojim očima bilo neznatno, jer On prima koliko i trun dobra i nagrađuje za jedan trenutak pokornosti. Kad bi ti mogao znati vrijednost toga kod Stvoritelja i Gospodara tvog, istinski bi se radovao. A nikad, opet, nemoj omalovažavati ništa od grijeha makar to u tvojim očima bilo malo i neznatno, jer Gospodar tvoj zaista žestoko kažnjava. Jednom je prisustvovao skupu na kojem su bili okupljeni starci i omladina. Okrenuvši se prvo starcima, Hasan ih upita: - Šta se čini sa usjevom kad sazrije? - Obere se žetvom - odgovoriše oni. A zatim se okrenu omladini i reče: Dosta je sjetvi koje nisu dočekale žetvu zbog zaraza koje su ih zadesile i nepogoda koje su ih uništile! Ovdje je Hasan zaplakao učeći: **A Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili.**

Čovječe, sam mriješ, sam ćeš biti ponovo oživljen i sam ćeš za svoja djela odgovarati. Kad bi svi ljudi bili pokorni Allahu, a ti sam prema Njemu griješio, ne bi ti njihova pokornost ništa koristila! A kad bi svi ljudi griješili, a ti sam pokoran Allahu bio, ne bi ti njihovo griješenje nimalo naudilo. Čovječe, tvoje griješenje je samo tvoj grijeh, za koji će znati tijelo i krv tvoja. Ako se očuvaš od grijeha, spasio si tijelo i krv svoju, a ako, ne daj Bože , budeš ono drugo, onda ćeš znati kakva je vatra koja se ne gasi, tijelo koje ne propada i duša koja ne umire. Čovjek će biti u dobru sve dok je sam sebi propovjednik, dok misao bude u djelo pretvarao i Allaha se bude sjećao, a zatim sebe preispitivao,

i dok mu Dan konačnog obračuna bude jedina briga. A biće u zlu sve dok bude s dobrim djelima odugovlačio, pohotama tijela udovoljavao, nemaran bio i pustim željama se zanosio. Zabilježeno je da je Isa, a.s., rekao svojim drugovima: "Radite u ime Allaha, a ne za trbuhe svoje, jer ptice niti siju niti zanju, već zorom rane, a jedina im je opskrba ona koju im Allah daje. Ako kažete da su vaši trbusi veći od podvoljaka njihovih, pogledajte divljač koja također niti sije niti žanje i jedina joj je opskrba ona koju joj Allah daje."

Ko tri puta poslije klanjanja sabaha istigfar učini, biće mu grijesi oprošteni makar bio jedan od onih koji su pobjegli s bojnog polja. Zabilježeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *Tako mi Allaha, u Džennet će ući samo onaj koji je bio samilostan.*

Drugovi su ga upitali: *Zar mi svi nismo samilosni, Allahov Poslaniče?*

Na to im on reče: *Nije to samilost nekog od vas prema djetetu svome ili nekom bližnjem, nego samilost prema svemu što ima dušu.*

Ovdje je Allahov Poslanik glas podigao. Omer b. el-Hattab, r.a., jednom je upitao: *Hoćete li da vam kažem koji su najbolji, a koji su najgori ljudi?*

I kad su mu ashabi rekli da to žele čuti od njega, on je nastavio: *Najbolji su oni ljudi čiji je život dug a djelo dobro, od kojih se čovjek uvijek nada dobru, a siguran je od njihova zla. A najgori su oni čiji je život dug, a djelo loše, od kojih se ne očekuju nikakva dobra i čovjek nije siguran od njihova zla.*

Čovjeku je bolje da nauči neko korisno znanje i postupa

prema naučenom nego da čitav ovaj svijet, kad bi ga imao, žrtvuje za onaj svijet.

Često se obraćajte srcu, jer srca brzo hrđaju. Budite strogi prema sebi, jer je čovjek sklon zlu, pa ako ne ukrotite strasti tijela, ono će vas odvesti u najveću propast. Na pitanje šta misli o šefaatu (zauzimanju na Sudnjem danu), Hasan je odgovorio: - Šefaat je istina! Ali Uzvišeni Allah kaže: **Zaželjeće oni da iz Vatre izađu, ali im iz nje neće izlaska biti**, podsjeti ga neko od prisutnih, našta on dodade: - Zaista, Džehennem ima svoje stanovnike koji neće iz njega izlaziti, kao što kaže Uzvišeni. Pa šta će takve uvesti u vatru i izvesti iz nje?" neko opet priupita. - Oni su na ovom svijetu počinili grijehe za koje će ih Allah kazniti, pa će ih On opet izvaditi iz Vatre zato što su u svom srcu nosili vjerovanje u Njega - reče Hasan. Ljudi, čuvajte rodbinske veze i ne kidajte ih, jer Uzvišeni Allah kaže: **... i Allaha se bojte, s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah zaista stalno bdi nad vama**.

Najbolji je džihad da se boriš protiv strasti svojih. Ko ne umre iznenada, oboli iznenada. Zato se bojte Allaha i budite oprezni da vas ne zatekne iznenađenje Gospodara vašeg! Allahove blagodati su toliko brojne da Mu se bez pomoći Njegove zahvaliti ne može. A čovjekovi grijesi su toliko brojni da se niko bez Allahove pomoći i oprosta ne može spasiti. Čuo sam Bekra b. Abdillaha kad je rekao: "Allah će se smilovati čovjeku koji je bio snažan pa je svoju snagu upotrijebio u pokornost Allahu. Smilovaće se i onom koji je bio nejak pa se grijeha čuvao." Ko laže, čini razvrat (ne vjeruje), a ko ne bude vjerovao, sigurno će u Džehennem. Prenosi se da je Ibn Omer govorio: "Kada čovjek slaže, melek se udalji od njega koliko je jedna milja da bi izbjegao smrad

koji se iz toga pojavi.

Smatram da nije laž kad čovjek kaže neistinu želeći dobro svom bratu i u želji da od 120

njega zlo otkloni, ili da dvojicu pomiri. Čovječe, mrziš ljude zbog (njihove) sumnje, a zaboravljaš da je i tebi potrebno čvrsto uvjerenje. Sindžiri u koje će biti okovani stanovnici Džehennema neće im biti stavljeni kao omče oko vrata zato što bi onesposobili čuvare njegove, nego zato da ih, kad ih zahvati plamen džehennemski, drže privezane za njegovo dno. Zatim je Hasan zaplakao i rekao: - Moj Bože, utječem Ti se od džehennemske vatre i lošeg djela koje vodi u nju. Zabilježeno je da je jedan pobožni vidio u snu svoga druga koga je upitao: - Šta je to što si našao? - Našli smo ono što smo sebi prije pripremili, a izgubili ono što smo iza sebe ostavili - odgovorio je on. Pa sada idite potpuno svjesni i uvjereni!

Ljudi su jedni drugima preporučivali ustezanje od ovog svijeta pa im je Zuhdi rekao: *Najveći je zuhd u onog čovjeka čiju strpljivost ne nadvlada ono što je zabranjeno, a ono što je dozvoljeno ne nadvlada njegovu zahvalnost.*

Preneseno mi je da je Ebu Hazim rekao: *Mi ne želimo umrijeti dok se ne pokajemo, a umiremo ne pokajavši se. Ko od vas susretne Uzvišenog Allaha kao nasilnik koji se nije pokajao, On će ga baciti u Džehennem, o, grozno je to prebivalište!*

Jedan od učenih i dobrih ljudi je čuo kako ljudi izjavljuju želje svakojake, pa je zatražio da i on želju srca svoga kaže: "Kamo sreće da stvoreni nismo bili, a kad smo već stvoreni, kamo sreće da nećemo umrijeti, a kad umiremo, kamo sreće da oživljeni ne budemo, a kad ćemo već oživljeni biti, kamo

sreće da nećemo odgovarati! Kad ćemo već odgovarati, kamo sreće da ne budemo kažnjeni i da kazna ne bude vječna!" Prije vas su ljudi imali nježnija srca i više strahovaše za svoju vjeru. Međutim, vaša je vjera danas tanja, a srca grublja. Čovjek će napustiti grijeh ako ga on baca u brigu. Kajanje je ključ istinskog pokajanja. Brinuti se za svoje grijehe (da se ne griješi) bolje je od nekih dobrih djela.

Istina je teška, pa se za nju odlučuju samo oni koji su sigurni u dobar svršetak i koji su spoznali. Onaj ko se nada nagradi, taj se boji i kazne. Zatekao sam ljude kojima je bilo nuđeno ono što je dozvoljeno, pa su odbili rekavši: *Ne treba nam jer se plašimo da nas ne pokvari.*

Ko svoju dušu ne liječi od bolesti grijeha za svog života, daleko je od toga da bude izliječen, a blizu žalosti na ovom svijetu. Kad bi noć provodio u ibadetu i od toga poguren ostao i danju postio toliko da ti tijelo oslabi, ne bi ti nimalo koristilo ako u duši nisi bio pobožan. Nikakav dobrovoljni ibadet nije ravan dobročinstvu koje učiniš prema roditeljima, pa ni hadž ni džihad. Omer b. el-Hattab, r.a., je rekao: *Neka vam na umu bude Džehennem kao i to i da je njegova vatra žestoka, dubina velika i stubovi od željeza.* Seleme b. Amir pripovijeda: Klanjali smo džumu sa Hasanom Basrijem, pa smo se poslije namaza okupili oko njega te je on zaplakao. Upitali smo ga zašto plače, a on zaplaka još jače, pa reče: *A kako ne bih plakao?! Kad bi na vrata ove džamije ušao neki od Poslanikovih, s.a.v.s., ashaba, kod nas bi od islama raspoznao samo Kiblu. Ah, ah! Puste želje su uništile ljude. Govora ima, ali nema djela. Znanja ima, ali nema strpljivosti. Vjerovanje postoji, ali nema čvrstog jekina. Šta je to? Vidim ljude, ali ne vidim pameti, čujem šum, ali ne vidim prijatelja. Ovi ljudi su ušli u vjeru, pa je napustili. Znaju šta je dobro, ali dobro ne rade.*

Znaju šta je zabranjeno, ali ga čine. Vjera im je smo na jeziku. Upitaš li nekog od njih da li vjeruje da će za djela polagati račun, on ti odgovori da vjeruje. Kunem se Vladarom Sudnjeg dana da laže! Jer u lijep odgoj i svojstva vjernika spada: snaga uz vjeru, odlučnost uz blagost, vjerovanje uz čvrsto uvjerenje, znanje uz blagost, blagost sa znanjem, pamet uz blag postupak, otmjenost u siromaštvu, umjereno vladanje u bogatstvu, samilost prema potištenom, darežljivost na pravom mjestu i pravednost uz istrajnost.

Vjernik neće učiniti nasilje onome koga prezire, niti će učiniti grijeh pomažući onog koga voli. On ne ogovara, ponižavajući drugoga nema varljiv pogled, ne istražuje tuđe mahane, ne govori ono što je besposlica, ne zabavlja se i ne igra bez svrhe, ne prenosi tuđe riječi, ne traži ono što nije njegovo, ne poriče istinu makar bilo protiv njegovih interesa, ne prelazi granice u izvinjenju, ne raduje se nesreći drugih, niti ga veseli kad neko pogriješi. Vjernik je u namazu ponizan i skrušen i žuri da Allahu što prije padne na sedždu. Riječi su njegove pravi lijek, strpljivost je njegova pobožnost, šutnja istinsko razmišljanje, a njegovo razmatranje je pouka. Drzi se sa učenim da bi naučio. Među njima šuti da ne bi pogriješio, a kad govori, govori da bi se okoristio. Kada vjernik učini dobro, veseli se, a kad pogriješi, odmah oprost zatraži. Kad ga neko prekori, on opet njegovo zadovoljstvo zatraži. A ako ga neko izgrdi i ispsuje, on se blagim pokaže. Kad mu bude učinjena nepravda, otrpi i pravedno postupi. Samo se od Allaha traži zaštitu i od Njega moli pomoć.

Vjernik je među ljudima dostojanstven, a u osami je Allahu zahvalan. Zadovoljan je opskrbom koja mu je darivana. Stalno zahvaljuje na blagodatima i sabura u iskušenjima. Ako se nađe u društvu onih koji su Allaha zaboravili, on

Ga se sjeća, a kad je u društvu onih koji se sjećaju Allaha, onda traži oprost za svoje grijehe. Takvi su bili Poslanikovi ashabi čitavog svog života. Takvi su bili i vaši dobri preci. Vaše stanje se promijenilo zato što ste vi izmijenili svoj odnosprema Allahu. Zatim je Hasan proučio: **Allah neće izmijeniti jedan narod dok taj narod sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika.** I na kraju je dodao: O Stvoritelju i Gospodaru, ukaži milost Svoju našem predvodniku Muhammedu i njegovoj plemenitoj porodici, njegovim ashabima i svim vjernicima! A nama se smiluj kao što Si se smilovao iskrenim i pobožnim robovima. Ti si svemoćan i pomagač si u dobru. Dovoljan nam je Allah, divan je On gospodar! Hvala Allahu, Gospodaru svjetova!

SADRŽAJ